

Міністерство освіти і науки України
Національний університет "Острозька академія"
Навчально-науковий інститут лінгвістики
Кафедра англійської філології

Кваліфікаційна робота

на здобуття освітнього ступеня магістра

на тему:

Прагматичні особливості англійського дипломатичного дискурсу

Виконала: студентка II курсу, групи МА-2

спеціальності: 035 Філологія

спеціалізації: 035.041 Германські мови та літератури

(переклад включно), перша – англійська

Іванюк Катерина Юріївна

Керівник: Ковальчук Інна В'ячеславівна
кандидат психологічних наук, доцент

Рецензент _____

науковий ступінь, звання, прізвище, ім'я, по батькові

Роботу розглянуто і допущено до захисту
на засіданні кафедри англійської філології
протокол № ___ від “ ___ ” _____ 2024 р.
Зав.кафедри _____ Анатолій ХУДОЛІЙ

Острог – 2024 рік

ЗМІСТ

ВСТУП	
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ДИПЛОМАТИЧНОГО ДИСКУРСУ	
1.1 Сутність поняття дискурсу в лінгвістиці.....	
1.2 Особливості англомовного дипломатичного дискурсу.....	
1.3 Стратегії і тактики дипломатичного дискурсу.....	
Висновки до розділу 1.....	
РОЗДІЛ 2. ПРАГМАТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ АНГЛОМОВНОГО ПОЛІТИЧНОГО ДИСКУРСУ НА МАТЕРІАЛІ ПРОМОВ ДИПЛОМАТІВ	
2.1 Прагматичні стратегії дипломатичного дискурсу.....	
2.2 Основні прагматичні тактики промов дипломатів.....	
Висновки до розділу 2.....	
ВИСНОВКИ	
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	
ДОДАТКИ	

ВСТУП

Важливість дипломатії і дипломатичної комунікації у сучасному світі важко переоцінити. Аналіз дипломатичних документів і мови допомагає успішно будувати міжнародні відносини. Англомовний дипломатичний дискурс залишається одним із найменш вивчених у галузі сучасної комунікативної лінгвістики [62, с. 72].

Англійська мова поступово стає основним засобом міжнародного спілкування, проникаючи в різні сфери суспільної діяльності. Дипломатія знаходиться на передовій цих змін, оскільки її головна мета полягає в забезпеченні взаємодії між учасниками міжнародних відносин. Єдина мовна основа значно покращує ефективність дипломатичних процесів. Однак важливим є не лише володіння мовою всіма сторонами, але й формування спільного розуміння необхідності та доцільності використання англомовного дипломатичного дискурсу [65, с. 5].

Англійська мова вже тривалий час активно використовується в офіційно-діловому стилі дипломатії не лише в англомовних країнах. Професійний англомовний дипломатичний дискурс став глобальним явищем, яке демонструє успішність застосування універсального мовного стандарту в практиці міжнародних відносин. На тлі сучасних процесів глобалізації популярність англійської мови досягає максимальних висот [65, с. 6].

Поняття дискурсу ставало об'єктом дослідження таких вчених, як І. Липко [1], І. Ситник [2], К. Серажим [3], М. Янкович [4], Н. Гудзь [5], О. Балабан [6], А. Загнітко [9], Н. Шерстюк [35] та багатьох інших. У той же час поняття дипломатичного дискурсу досліджувалося у працях таких вчених, як Н. Кащишин [8], О. Чайковська [10], О. Пономаренко [15], А. Гузан [16], О. Пазинич [19], О. Пономаренко [21], Н. Романишин [23], В. Скрябіна [24], О. Федічев [25], І. Дзюбановська [26], І. Мельник [33], Л. Поліщук [34] та багатьох інших. Особливої уваги також потребує аналіз прагматичних особливостей англомовного дипломатичного дискурсу.

Актуальність теми дослідження зумовлена загальними тенденціями лінгвістики до вивчення поняття дипломатичного дискурсу, його основних стратегій та тактик. Актуальність даного дослідження полягає у необхідності дати цілісну інтерпретацію поняття дискурсу, виокремити особливості англомовного дипломатичного дискурсу та проаналізувати прагматичні особливості англомовного політичного дискурсу.

Мета роботи – обґрунтувати основні ознаки англомовного дипломатичного дискурсу та з'ясувати прагматичні особливості англомовного політичного дискурсу на матеріалі промов дипломатів.

Досягнення поставленої мети передбачає реалізацію таких **завдань**:

- 1) з'ясувати сутність поняття дискурсу в лінгвістиці;
- 2) розглянути особливості англомовного дипломатичного дискурсу;
- 3) вивчити основні стратегії і тактики дипломатичного дискурсу;
- 4) дослідити прагматичні стратегії дипломатичного дискурсу;
- 5) проаналізувати основні прагматичні тактики промов дипломатів.

Об'єктом дослідження є англомовні промови дипломатів.

Предмет дослідження нашої роботи становлять прагматичні особливості англомовного дипломатичного дискурсу.

Методи дослідження. Для реалізації мети та поставлення основних наукових завдань виділимо такі методи дослідження:

- 1) описовий метод – для вивчення особливостей англомовного дипломатичного дискурсу;
- 2) дедуктивно-індуктивний метод – для аналізу і синтезу наукових теорій і концепцій;
- 3) метод суцільної вибірки, за допомогою якого було зібрано фактичний матеріал дослідження;
- 4) аналізу словникових дефініцій – для виявлення оточення слів та їх визначень у словниках.

Теоретичне значення роботи полягає в подальшому дослідженні дипломатичного дискурсу. Основні положення та висновки сприяють глибокому розумінню суті англомовного дипломатичного дискурсу.

Практичне значення одержаних результатів полягає у можливості їх використання в подальшому дослідженні прагматичних особливостей англомовного дипломатичного дискурсу. Результати нашого дослідження можуть бути застосовані в написанні наукових робіт та послужити базисом для створення методичних посібників.

Матеріалом дослідження слугували промови:

- “Speech by Ilham Aliyev at receptions of ambassadors and heads of diplomatic missions of Muslim countries in Azerbaijan”;
- “Opening speech by Mr. Ron Ton, Director of Diplomatic Training, Clingendael Institute, Water Diplomacy Programme, Arab Water Academy”;
- “Keynote Speech by Mr. HAYASHI Yoshimasa, Minister for Foreign Affairs on the occasion of the 3rd Tokyo Global Dialogue”;
- “Speech by H.E. Dominique Hasler “Liechtenstein – Diplomacy of a Small State at Work””.

Мета та завдання дослідження зумовили **структуру** нашої роботи, що складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаної літератури та додатків. Загальний обсяг роботи становить 80 сторінок, із них 58 сторінок – основного тексту.

РОЗДІЛ I

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ДИПЛОМАТИЧНОГО ДИСКУРСУ

1.1 Сутність поняття дискурсу в лінгвістиці

У сучасній лінгвістиці все частіше проводяться дослідження з використанням знань із різних суміжних галузей. На сьогодні в лінгвістиці існує широкий спектр підходів як для аналізу дискурсу, так і для визначення його різновидів. Незважаючи на різноманітність поглядів на поняття дискурсу, їх об'єднує спільний фокус – дослідження мовленнєвої діяльності людини [48, с. 288].

Сучасна гуманітарна наука активно поповнюється публікаціями, присвяченими теорії дискурсу та аналізу його різних аспектів. Дослідники обирають різні підходи для вивчення поняття дискурсу, такі як філософський, історичний, логічний, психологічний, когнітивний, соціологічний, семіотичний, лінгвістичний та культурологічний, часто поєднуючи їх, що сприяє формуванню окремої наукової галузі – теорії дискурсу, котра є достатньо складною та різноманітною сферою досліджень, що виникла завдяки інтеграції соціології знання, лінгвістики, сучасної культурної критики та когнітивної антропології.

Сьогодні поняття «дискурс» досягло високого рівня розвитку, що підкреслює його полідисциплінарний характер. Воно стало ключовим терміном у багатьох науках, таких як логіка, філософія, соціологія, теорія комунікації, семіотика та лінгвістика, проте його точне визначення все ще залишається нечітким [35, с. 1].

Термін «дискурс» використовується в різних значеннях, що дозволяє лінгвістам говорити про його «розмитість» у визначенні. Насамперед дискурс пов'язують із різними формами комунікації в суспільстві. Окрім цього, його трактують як прояв норм спілкування, методів реалізації та досягнення прагматичних цілей мовців. У різних джерелах дискурс також розглядається як форма культурної комунікації.

Поняття «дискурс» (*diskursus* (лат.), *discourse* (англ.), *discourse* (фр.), *discorso* (італ.)) походить від латинського «*diskurrere*», що означає «обговорення», «переговори». Як термін, дискурс вперше почав вживатися в епоху Відродження, коли мав негативний відтінок та означав: «вести тривалий, незрозумілий монолог» або «багато говорити, але нічого не сказати». Філософія, риторика та теологія того часу суттєво сприяли розвитку цього поняття [35, с. 2].

Вперше наукові дослідження поняття «дискурс» провів учений Е. Бенвеніст, який надав терміну «*discourse*» у французькій мові спеціального значення, визначивши його як мову, яку використовує учасник комунікаційного процесу [49, с. 137]. Науковець зазначає, що мову слід розуміти в найширшому сенсі, як висловлювання, у якому беруть участь і слухач, і мовець, причому останній прагне певним чином здійснювати вплив на першого [49, с. 276]. Е. Бенвеніст також розмежовує об'єктивний план розповіді та суб'єктивний план дискурсу.

На початку Нового часу поняття «дискурс» стало асоціюватися з обговоренням наукових питань у стилі, притаманному есеям тієї епохи, із використанням національних, а не латинських мов. Ця зміна відбулася паралельно з руйнуванням середньовічної картини світу та жорсткої дисциплінарної культури науки, відмовою від анонімності авторів і підвищенням значущості індивідуального авторства. «Дискурсивне» мислення визначається як методичне, систематичне та понятійне, яке формується в єдине ціле і стає доступним для пізнання. Нова епоха намагалася компенсувати обмеження пізнавальних можливостей індивіду через безпосереднє споглядання, протиставляючи дискурсивне пізнання інтуїтивному. Дискурс розглядався як монологічна мова, систематичний трактат чи письмо, що протиставлялися усному мовленню, діалогу тощо [36, с. 351-354].

У ХХ столітті неоднозначність трактування поняття «дискурс» проявлялася в тому, що під ним розуміли монологічні мовно-мовленнєві конструкції, такі як тексти чи мовлення, а також послідовність комунікативних актів – розмови, діалоги чи письмові тексти, об'єднані спільною тематикою.

Дискурс був пов'язаний із певною мовленнєвою активністю, що відповідала конкретній мовній сфері й мала свою унікальну лексику. При цьому його продукування відбувалося згідно з певними правилами синтаксису та відповідною семантикою. Таким чином, дискурс формувався в певному смисловому полі та мав на меті передачу конкретних смислів через комунікативні дії, що відповідали певним граматичним нормам. Головною характеристикою дискурсу було унікальне мовне середовище, у якому будувалися мовні конструкції. За цим підходом, дискурс визначався як «мова в мові», тобто певна семантика, лексика, синтаксис і прагматика, які проявляються в актуальних комунікативних актах, текстах та мовленні.

Термін «дискурс» почав активно використовуватися в західних гуманітарних науках ще на початку 1960-х років ХХ ст., коли такі вчені, як Ю. Габермас, Р. Водак, Т. ван Дейк, Г. Кресс, Дж. Фіске, Р. Ходж та багато інших, працювали над дослідженням його ключових аспектів. Наприкінці 1980-х і на початку 1990-х років проблемами дискурсу почали займатися також й українські науковці, серед яких були С. Павличко, Є. Бистрицький, С. Андрусів, О. Білий, В. Вовк, Т. Гундорова, Н. Костенко, А. Клепіков, Н. Сукаленко, Г. Почепцов та багато інших [37, с. 5]. Так, учений І. Корольов підкреслює, що дискурс слід розуміти як багатовимірне явище, що враховує соціальні, культурні, когнітивні, політичні, етнопсихологічні та інші чинники [38, с. 285].

Сьогодні дискурс є об'єктом дослідження численних науковців, що призводить до наявності різних дефініцій цього поняття. В електронній «Енциклопедії сучасної України», зокрема у словниковій статті В. Лісового, дискурс визначається наступним чином:

- як термін у гуманітарних науках та філософії, що позначає аргументоване письмове або усне обговорення певної теми, в якому можуть розглядатися різні способи аргументації;

- як конкретне мовлення, дискусія чи розмова, специфіка яких визначає мовця. Автор зауважує, що традиційно термін використовувався в першому

значенні, а друге визначення стало популярним у гуманістиці та філософії, особливо під впливом постмодерністського філософського повороту [44].

Сьогодні поняття «дискурс» у мовознавстві має достатньо широке визначення. Існує інтерпретація, згідно з якою дискурс розглядається як тип комунікативної діяльності, мовленнєвий потік і інтерактивний феномен, що проявляється у різних формах, здійснюється в рамках певного каналу спілкування і контролюється за допомогою тактик та стратегій учасників. Дискурс є поєднанням мовних, когнітивних та позамовних факторів, що формуються в рамках певних «форм життя», які залежать від тематики комунікації [50, с. 138].

Сьогодні лінгвістика постійно еволюціонує, але серед мовознавців не існує єдиного визначення терміна «дискурс». Науковець Б. Палек зазначає, що дискурс слід розглядати як одиницю більш високого рівня, ніж речення [51, с. 244].

У лінгвістичній літературі часто спираються на французьку семіотичну традицію для визначення взаємозв'язку між дискурсом і мовленням. Згідно з цією традицією, дискурс розглядається як складне поєднання мовної форми, дії та значення, що є комунікативним актом або подією. При цьому до цього процесу включаються не тільки соціальні та особистісні характеристики слухача та мовця, але й інші аспекти соціальної ситуації [45, с. 213].

Мовознавець Ф. Бацевич пропонує значно ширше визначення поняття дискурсу. Він визначає дискурс як тип комунікативної діяльності, інтерактивне та трансактивне явище, що включає різні форми вираження (писемну, усну, паралінгвальну та внутрішню). Дискурс здійснюється в рамках конкретного каналу мовлення, регулюється тактиками і стратегіями учасників комунікаційного процесу та являє собою складне поєднання мовних, когнітивних і позамовних (психічних, соціальних, психологічних тощо) факторів, що визначаються певним колом «форм життя». Він також характеризується формуванням різноманітних мовленнєвих жанрів [46, с. 42–43].

Загальновідомо, що дискурс формується під час мовлення і є важливою частиною реальності, при цьому враховується екстралінгвістичний контекст, зокрема:

- 1) функціонально-рольовий;
- 2) індивідуально-психологічний;
- 3) етносоціокультурний;
- 4) прагматичний.

Дискурс, відповідно до своєї організації, є інтерактивним. Ретельне дослідження різних типів дискурсу дозволяє вивчити загальні принципи та характеристики комунікації в цілому [39, с. 130].

Однією з найбільш важливих особливостей досліджуваного об'єкта є відсутність єдиного загальноприйнятого та остаточного визначення дискурсу. Таким чином, перш за все, варто звернутися до дефініції цього поняття.

Мовознавець Ф. Бацевич ідентифікує дискурс як тип комунікативної діяльності та інтерактивне явище, що є мовленнєвим потоком. Відповідно до його наукових розвідок дискурс:

- має різноманітні форми вираження (писемну, усну та паралінгвальну);
- здійснюється в рамках відповідного каналу мовлення;
- регулюється тактиками та стратегіями учасників;
- формується під впливом мовних, когнітивних та позамовних (психічних, соціальних, психологічних тощо) факторів, що визначаються певним рядом «форм життя»;
- залежить від тематики спілкування;
- є результатом формування різноманітних мовленнєвих жанрів [40, с. 138].

Швейцарський учений у сфері дослідження дискурсу П. Серіо виділяє вісім значень цього поняття:

1. Відповідник поняття «мовлення», тобто конкретне висловлювання.
2. Одиниця, що за розмірами значно більша за фразу.
3. Вплив висловлювання на його одержувача з урахуванням ситуації.

4. Вислів у рамках прагматики.

5. Бесіда як ключовий тип висловлювання.

6. Мовлення з позиції мовця в протилежність розповіді, що не враховує таку позицію (згідно з дослідженням Е. Бенвеніста).

7. Протиставлення мовлення та мови (*langue/discours*) як, з одного боку, сукупність мало диференційованих віртуальних змістовних одиниць та, з іншого, як диверсифікація на поверхневому рівні, що взаємопов'язана з різноманітністю використань, характерних для мовних одиниць.

8. Сукупність обмежень невизначеної кількості висловлювань соціальної або ідеологічної спрямованості (наприклад, феміністичний дискурс).

9. Висловлювання з точки зору дискурсної системи, що впливає на процес спілкування [41].

Учений М. Стаббс виокремлює три головні риси дискурсу:

1. Дискурс можна розглядати як одиницю мови, що за обсягом перевищує речення, що є формальним аспектом характеристики.

2. Зміст дискурсу пов'язаний із використанням мови в соціальному контексті.

3. Дискурс є діалогічним чи інтерактивним за своєю організацією.

Отже, для М. Стаббса основними рисами дискурсу є соціальність, формальність і інтерактивність [42].

Провідна роль у політичному дискурсі належить мові, яка спонукає реципієнтів до конкретних дій та формує їхні установки. Є. Косеріу підкреслює, що мова за своєю природою є політично наповненою, оскільки вона служить символом солідарності з іншими учасниками суспільства. Історично мову вивчали як ключовий фактор формування політичного придушення, соціальної та економічної дискримінації [43, с. 29].

Науковці виокремлюють декілька аспектів дискурсу:

1. Семіотичний аспект, що включає в себе знакові системи (жести, мова, образи, символічні системи) і форми знання, які відображають соціокультурний і часовий контекст.

2. Діяльнісний аспект, заснований на соціальних діях, спрямованих на підтримку існуючих знакових систем і створення нових смислів.

3. Матеріальний аспект, який охоплює навколишнє середовище соціальної взаємодії, зокрема місце, час і умови.

4. Політичний аспект, що формує та відтворює владні відносини в суспільстві [47, с. 265–266].

Сьогодні існує декілька підходів до дослідження поняття «дискурс». Когнітивний підхід часто переплітається з лінгвістичним і етнокультурологічним, де акцент ставиться на виявлення культурних та етноспецифічних особливостей в дискурсі, що включає дослідження унікальної національної свідомості, картини світу та світогляду, які відображаються у мовленні певних культур і націй.

Лінгвокультурологічний підхід до дослідження поняття дискурсу дозволяє виявити, описати та проаналізувати компоненти, які формують його національні особливості. Серед ключових питань етно- і лінгвокультурології виокремлюються: визначення національно-специфічних характеристик дискурсу, вивчення його національної складової, типологія чинників, що спричиняють національну унікальність, а також дослідження давніх прототипічних та архетипічних понять, що відображені у дискурсі та мові [52, с. 96].

За допомогою використання соціологічного підходу виникає можливість дослідження дискурсу в плані специфіки сприйняття його деякими групами суспільства, представниками етнічних груп та професійних колективів. Під час використання соціологічного підходу значна увага приділяється аспектам лінгвістичної різноманітності, що спричинені соціальними чинниками (стать, клас, етнічний тип тощо). Функціонування й змінюваність мови в реальному житті спричинили дослідження різних соціальних типів дискурсу:

- професійних: технічних, медичних, театральних, юридичних, академічних, політичних, ділових тощо;
- гендерних: чоловічих та жіночих;

- вікових: молодіжних та дитячих;
- етнічних: афроамериканських, латиноамериканських (в англomовному середовищі) тощо [52, с. 101].

Отже, дослідження дискурсу є полідисциплінарною сферою, що об'єднує в собі підходи різних галузей, включаючи лінгвістику, соціологію, культурологію та філософію. Незважаючи на різні трактування цього поняття, спільною рисою є вивчення мовленнєвої діяльності як способу комунікації, що відображає культурні та соціальні норми. Поняття дискурсу є складним і багатовимірним, тому серед науковців немає єдиного загальноприйнятого його визначення. Дискурс розглядається як комунікативна діяльність, що включає мовні, когнітивні та позамовні фактори, та має різноманітні форми вираження, регулюючись тактиками і стратегіями учасників спілкування.

1.2 Особливості англomовного дипломатичного дискурсу

Сьогодні виокремлюють різні типи дискурсу, численними є і підходи щодо їхньої типології. Для прикладу, А. Загнітко стверджує, що на сучасному етапі мовознавчих досліджень класифікації типів дискурсу постають неоднорідними, та виокремлює такі типи дискурсу, як:

- педагогічний;
- політичний;
- науковий;
- критичний;
- етичний;
- юридичний;
- військовий [63, с. 24].

У своїй праці П. Селігей стверджує, що існує шістнадцять типів дискурсу:

- науковий;
- міфологічний;
- технологічний;
- логіко-математичний;

- фантастичний;
- поетичний;
- політичний;
- теоретичний;
- легальний;
- моральний;
- релігійний;
- граматичний;
- космологічний;
- критичний;
- пропагандистський;
- метафізичний [64, с. 54].

Кожен науковець пропонує свою типологію та власне сприйняття цього складного поняття. Таким чином, достатньо важливо встановити рамки між суміжними дискурсами, проте часто ця проблема є складною, оскільки, як вважає А. Загнітко, дискурси ніколи не мають чітких меж: вони безперервно змінюються у ході взаємодії з іншими дискурсами та ніколи не бувають застиглими. У той же час «дискурси можуть бути гібридами інших дискурсів» [63, с. 20].

Дипломатичний дискурс, безумовно, часто перетинається з юридичним дискурсом, іноді навіть виступаючи його особливим різновидом, оскільки бере участь у створенні законодавчих рамок. Однак, юридичний дискурс є значно більш прескриптивним. Відмінність полягає в тому, що комунікативні стратегії дипломатичного дискурсу ґрунтуються на принципах добровільності й згоди, тоді як юридичний дискурс базується на приписах та обов'язковості, що передбачає наявність примусу в його реалізації.

Специфіка дипломатичного дискурсу ставала об'єктом дослідження багатьох вчених. Перш за все розглянемо сутність цього поняття.

Зацікавлення філологів дипломатичним дискурсом у першій чверті ХХІ століття перетворилося на ґрунтовні дослідження його окремих аспектів.

Однією з найактуальніших наукових праць є публікація О. Федічєєва [57], видана у 2023 році. У цьому дослідженні автор проаналізував структурні, лексико-семантичні та прагматичні особливості публічних промов професійних дипломатів, зокрема, на прикладі виступу Тимчасового повіреного у справах КНР в ООН Дай Біна на відкритому засіданні Ради безпеки ООН щодо України, яке відбулося 24 лютого 2023 року.

О.Федічев зосереджує увагу на промовах професійних дипломатів, що є доречним для теми його дослідження. Автор не лише використовує визначення дипломатичного дискурсу, розроблене О. Пономаренко, а також погоджується з дефініцією Н. Кашишин, але і пропонує власне, яке враховує сучасні аспекти публічної дипломатії, комунікативного простору та мультимедійності спілкування. Дипломатичний дискурс, як один з видів інституційного дискурсу, функціонує в рамках соціальних інститутів, таких як дипломатія, зовнішня політика та міжнародні відносини. Проте його сфера виходить за межі офіційного спілкування фахових дипломатів і охоплює публічні виступи вищих посадових осіб, повідомлення та статті в ЗМІ на теми міжнародних відносин, а також заяви та коментарі на сторінках соціальних мереж, що належать органам державної влади, міжнародним організаціям, дипломатичним представництвам та експертам [57, с. 115]. Це визначення є досить всеосяжним, проте воно знову піднімає питання про кваліфікацію та позиціонування дипломатичного дискурсу серед інших типів дискурсу. Важливо те, що в рамках цієї роботи чітке розмежування або пояснення статусу дипломатичного дискурсу не було надане.

У своїй статті лінгвіст продемонстрував класичну структуру публічної промови у виступах професійного дипломата, яка включає вступну частину (з вітанням), основну частину (з основним змістом) і заключну частину (підсумок і подяка за увагу). Автор знову підкреслює характерні риси таких промов: відчутну лаконічність і чіткість формулювань, а також відсутність образних висловлювань, цитат і історичних алюзій, які зазвичай властиві промовам вищих посадовців.

Автор бачить перспективи подальших досліджень у вивченні інших дипломатичних документів і заяв, а також у аналізі семантичних і прагматичних особливостей різних жанрів дипломатичного дискурсу.

У 2022 році О. Косович, Т. Котовська та С. Кулик опублікували статтю, в якій дослідили структуру дипломатичного дискурсу з погляду його організації, специфіки агента, клієнта та цілей цієї дискурсивної практики. Вони виявили як подібності, так і відмінності між дипломатичним і політичним дискурсами, визначили основні характеристики та ключові параметри для класифікації дипломатичного дискурсу. Аналіз дефініцій дипломатичного дискурсу показав, що більшість визначень ототожнює його з політикою держави, реалізованою її керівниками та представниками, а також з науковою діяльністю у сфері міжнародних відносин через переговори. Спираючись на свою попередню дефініцію, співавтори приходять до висновку, що дипломатичний дискурс має характерного агента, специфіка якого полягає не тільки в груповій природі, але й у тому, що в реальному житті він представлений двома основними категоріями осіб: найвищими державними посадовими особами, тобто професійними політиками, а також представниками дипломатичного корпусу – професійними дипломатами. Третій висновок авторів цієї наукової праці стосується того, що дипломатичний дискурс являє собою замкнутий процес переговорів, який формується на основі конкретних теоретичних положень, званих «позиціями», а також практичних досягнень у сферах комунікації, конфліктології, психології спілкування та інших дисциплін. Таким чином, дипломатичний дискурс можна розглядати як специфічну академічну діяльність членів дипломатичного корпусу. Автори дійшли висновку, що дипломатичний дискурс є особливою формою комунікативної діяльності, яка відрізняється від інших видів спілкування своєю різноспрямованістю, обумовленою різними цілями та завданнями, що реалізуються в різних контекстах – публічному чи приватному.

Роком раніше львівські дослідники Н. Романишин та А. Гузан [61, с. 232] провели аналіз мовностилістичних особливостей сучасного україномовного дипломатичного дискурсу, використовуючи як матеріал президентські промови,

листи та виступи на політичній арені ООН П. Порошенка та В. Зеленського. Вони виявили та описали використання метафор, негативно забарвлених і гіперболізованих епітетів, а також випадки застосування метонімії і стратегій маніпуляції. Теоретичну основу їх дослідження склали попередні досягнення мовознавців О. Шейгала, Н. Шевчука, Н. Кондратенка, О. Ковальнової, Г. Солганіка, Л. Мацько та інших колег, що забезпечує належний рівень наукової обґрунтованості їхніх наукових розвідок.

Однак уже на початку згаданої праці виявляється суперечність у термінології. Зокрема, в анотації обидва Президенти кваліфікуються як політики, а дискурс, що аналізується, визначається як «політичний». Проте автори стверджують, що дослідження цих промов є аналізом дипломатичного дискурсу. Очевидно, що в цьому випадку політика, дипломатія та міжнародні відносини ототожнюються, що знижує наукову точність дослідження. Адже гарантією наукової точності є відсутність неоднозначностей і різнотлумачень. Нажаль, текст статті та її висновки переважно фокусуються на політичному дискурсі, промовах і політиках як ключових мовцях. Отже, ця праця може бути корисною лише як часткове джерело для дослідження мови та мовлення професійних дипломатів.

Англомовний дипломатичний дискурс формувався протягом століть, представляючи собою єдину цілісну систему, яка, проте, постійно еволюціонує разом із розвитком суспільства. Міжнародні документи відіграють критичну роль, і їх лінгвістичне тлумачення є необхідним для ефективної комунікації на глобальному рівні, досягнення правильних рішень і взаєморозуміння між країнами. Саме тому наше дослідження, яке зосереджене на особливостях мови дипломатичного дискурсу, має велике значення [54, с. 312].

З середини ХХ століття англомовний дискурс почав домінувати в науковій сфері та поступово охопив усі сфери суспільної діяльності, включаючи дипломатичну практику. Основними чинниками цього процесу були цивілізаційні зміни того періоду. Англійська мова стала основною в США та Великій Британії, які вели інтеграційну політику на високому рівні. Колонії

Британії та країни, що потрапили під вплив США, сприяли поширенню англомовного середовища по всьому світу [65, с. 6].

Важливим фактором стало стрімке зростання глобалізаційних процесів, що призвело до значного активізування міжнародних відносин. Англомовні країни, зокрема США та Велика Британія, відігравали ключову роль у цих процесах. Геополітичні інтереси цих країн сприяли поширенню англомовного дискурсу, який охоплював майже всі аспекти суспільного життя.

Економіка також відіграла ключову роль у формуванні англомовного середовища на світовій арені. Торгово-економічні зв'язки завжди орієнтувалися на прагматичність і ефективність, і наявність уніфікованої мовної бази значно підвищувала потенціал співпраці. У результаті, англійська мова стала важливим компонентом успішної бізнес-моделі, сприяючи покращенню ділових взаємин.

Дипломатія сьогодні не лише здійснює міжнародну активність, але й забезпечує ефективну комунікацію між державами, спільнотами та урядами на зрозумілій усім мові. В більшості випадків цією мовою стала англійська. Інформаційно-комунікативна складова дипломатичної діяльності фактично підпорядкована англомовному дискурсу.

Дипломатична мова вимагає поєднання освіченості та тактовності, і англомовний фаховий дипломатичний дискурс має явні переваги у забезпеченні цих аспектів.

Очевидно, що англійська мова стає мовою міжнародного спілкування, що зменшує мовні бар'єри серед учасників глобального мовного середовища. В багатьох навчальних закладах англійська є основною іноземною мовою, що сприяє формуванню широкого кола осіб, які її вивчають і використовують на різних рівнях. Крім того, агресивне культурно-інформаційне середовище, де переважає англомовний контент, створює сприятливі умови для розвитку англійської мови. Це забезпечує необхідний рівень освіченості для ефективного використання мови як міжнародного засобу комунікації [65, с. 8].

Щодо тактовності, важливо зазначити, що прагматизм і традиційність сучасних соціокультурних реалій сприяють сприйняттю англійської мови як

важливого елемента успішності. Успіх у багатьох сферах, включаючи бізнес і дипломатію, часто асоціюється з володінням англійською мовою. Це призводить до визнання англомовних представників як суб'єктів з більшим потенціалом для досягнення своїх цілей і реалізації власних прагнень.

Англійська мова має специфіку в офіційно-діловому стилі, до якого входить і фахова дипломатична мова. Її особливості визначаються специфічними вимогами до комунікації в сфері міждержавних відносин, перекладу та міжнародної інформації. Фахова мова дипломатії потребує синергетичної взаємодії між лінгвістикою і соціокультурними контекстами її використання, щоб ефективно функціонувати в міжнародному середовищі.

Існують чіткі та регламентовані стандарти і вимоги щодо написання дипломатичних документів, що є логічним для забезпечення ясності і формальності комунікації. Водночас, теорія вказує на те, що кожна країна та її культура має своєрідну структуру дипломатичного дискурсу. Наприклад, різниця може проявлятися у формулюваннях звертань, адреси, заключних компліментарних формул і деяких інших стильових характеристиках.

Французький стиль дипломатичного дискурсу, до якого можна віднести і стиль України, відрізняється своєю формальністю та традиціями. Натомість англо-американський стиль, що часто включає напівофіційну та приватну кореспонденцію, поєднує риси епістолярного та офіційно-ділового стилю. Це визначає особливий відбір лексики і тональності в англо-американському дипломатичному дискурсі.

Мова дипломатичного дискурсу відображає риси офіційно-ділового стилю, включаючи чіткість, логічність, об'єктивність, стереотипність і підкреслену ввічливість. Проте англомовні тексти дипломатичного дискурсу не позбавлені емоційності. Особливо цікавим є явище так званої «ухильності» дипломатичних текстів, яке часто використовують для надання неконкретних відповідей. Це створює парадоксальну ситуацію, коли навіть поняття чіткості в дипломатичному дискурсі стає спірним і потребує глибшого аналізу мови дипломатії [54, с. 313].

Ступінь офіційності в дипломатичному дискурсі варіюється залежно від змісту, призначення та жанру документа. Наприклад, мова в деклараціях, статутах чи комюніке зазвичай є сухою і діловою, тоді як приватні листи можуть містити елементи менш формального стилю.

Отже, дипломатичний дискурс не можна аналізувати без врахування його жанрових особливостей. Тематика і мета документів визначають вибір мовних засобів, які використовуються для забезпечення ефективності комунікації та відповідності стилю.

Існує численна література, що досліджує дипломатичну мову і роль термінів у системі дипломатії. Однак при детальному аналізі видно, що різні автори можуть зосереджуватись на різних лексико-семантичних підсистемах або на одній й тій же підсистемі, але з різними підходами до її визначення. Найбільш суперечливою є проблема ідентифікації терміна в тексті.

Як зазначає Є. Скороходько, термін визначається як слово чи усталене словосполучення, що виражає спеціальне поняття в межах науки, техніки або іншої галузі людської діяльності та має дефініцію, що розкриває ознаки цього поняття, релевантні саме для даної галузі. Основні ознаки терміна включають: зв'язок зі спеціальним поняттям, відтворюваність, а також наявність дефініції, яка інтегрує термін у відповідну термінологічну систему. Ці ознаки, згідно з Є. Скороходьком, є критерієм для віднесення мовної одиниці до категорії термінів [55, с. 7].

Дипломатична фахова англійська мова має два основних виміри в практичній реалізації:

1. Володіння англійською мовою з розумінням тонкощів її використання в дипломатичному дискурсі, що передбачає глибоке знання специфіки дипломатичної комунікації, зокрема, нюансів формулювань, стилістичних особливостей та контекстуальних вимог.

2. Переклад англійськомовного контенту на інші мови з врахуванням специфіки дипломатичного лінгвістичного середовища, що включає адаптацію

текстів так, щоб вони зберігали свій дипломатичний стиль і відповідали культурним та мовним особливостям цільової аудиторії [65, с. 8].

Наразі для представників дипломатичних відомств важливим є вільне володіння англійською мовою навіть за умови ведення професійної діяльності в неангломовних країнах. Оскільки багато переговорів ведуться із використанням англійської мови, а договори укладаються чи дублюються англійською мовою, то задля повноти розуміння усіх дипломатичних процесів та тонкощів, дипломатичне відомство має мати в своєму арсеналі англомовних фахівців, які зможуть швидко і якісно здійснити синхронний переклад затребуваних документів або забезпечити переклад переговорного процесу. Водночас, вільне та професійне володіння англійською мовою дипломатами також є важливою умовою успішної та ефективної роботи. Наразі спостерігається тенденцію до освоєння англійської мови на професійному рівні й серед перших осіб держави, що значно покращує інформаційно-комунікативний складник міжнародної активності [65, с. 9].

Отже, типологія дискурсу є багатогранною і тому включає в себе різні класифікації, які залежать від підходів дослідників. Зокрема, дипломатичний дискурс виділяється як окремий тип комунікації, що поєднує в собі мовні й прагматичні особливості, та відрізняється від інших інституційних дискурсів своєю публічною спрямованістю.

1.3 Стратегії і тактики дипломатичного дискурсу

Успіх дипломатичної комунікації визначається здатністю ефективно поєднувати три ключові аспекти: логіку, психологію та мову. Остання має особливе значення, оскільки все спілкування здійснюється через мовлення. Дипломатична комунікація є систематизованим процесом, що передбачає ретельне планування мовленнєвих актів і вибір найбільш ефективних стратегій для досягнення поставлених цілей. Висловлювання і їхня структура виконують різноманітні функції і спрямовані на досягнення конкретних цілей, що зумовлює вибір найбільш відповідних мовленнєвих засобів. Коли адресант передає інформацію, він фокусується на її ефективності та результативності, водночас

адаптуючи підходи до конкретної ситуації спілкування. Це дозволяє розглядати мовну комунікацію дипломата як частину загальної стратегії (з урахуванням мети) та конкретної тактики (для досягнення цієї мети). О. Іссерс зазначає, що мовна комунікація є стратегічним процесом, основою якого є вибір найефективніших мовних ресурсів. Стратегія мовної поведінки охоплює весь процес комунікації, орієнтуючи її на досягнення певних результатів.

Стратегія спілкування відіграє ключову роль у комунікаційних процесах, служачи зв'язуючою ланкою між декомунікативною фазою та мовною реалізацією наміру мовця. Її складовими є комунікативна інтенція, комунікативна мета та комунікативна компетенція [74, с. 130-135]. Загальна інтенція мовця визначає стратегію мовленнєвого спілкування, відому як комунікативна стратегія [74, с. 133].

У теорії комунікації відсутня єдина універсальна класифікація комунікативних стратегій. У діалогічній взаємодії стратегії поділяються на кооперативні та некооперативні. Кооперативні стратегії орієнтовані на досягнення мети через співпрацю, тоді як некооперативні, або конфронтативні, стратегії реалізуються через конфлікти, суперечки, претензії, погрози, ухиляння від відповідей та інші подібні способи [74, с. 134; 75, с. 172].

Стратегію можна розглядати як набір мовленнєвих дій, спрямованих на досягнення комунікативної мети дипломата. Характер цієї стратегії визначається тактиками, які її реалізують. Таким чином, тактики служать для реалізації конкретної комунікативної стратегії.

Одна з основних робіт, що вивчає стратегії і тактики дипломатичного дискурсу, — монографія П. Брауна і С. Левінсона, в якій виділяється концепція позитивної ввічливості. Ця концепція спрямована на зближення комунікантів і виражає повагу до адресата мовлення [67, с. 75]. Дипломатичний дискурс має важливе значення для формування культури країни та для встановлення міжнародних зв'язків. Тому критично важливо правильно інтерпретувати те, що політик хоче донести до громадськості, використовуючи різноманітні

мовленнєві засоби. Часто саме точне розуміння висловлювань є ключовим для вирішення соціально-політичних проблем [66, с. 151].

Мовний вплив досягається через використання комунікативних стратегій і тактик, які дозволяють впливати на різні аспекти адресата, такі як його знання, ціннісні уявлення, воля та емоції [67, с. 75].

Сьогодні терміни «стратегія» та «тактика» широко використовуються у дипломатичному дискурсі, та їх аналіз є предметом досліджень багатьох науковців. Існує безліч визначень цих понять, які можуть суттєво відрізнятися. Незважаючи на численні спроби дослідників досягти чіткого і всеосяжного розуміння терміна «стратегія», його єдиного визначення досі не існує. У зв'язку з цим спеціалісти часто обмежуються практичним аналізом терміна або зосереджуються на виявленні ознак, що відрізняють його від суміжних понять, таких як «тактика» [165, с. 269-273].

Одна з найважливіших стратегій у дипломатичному дискурсі – це стратегія ввічливості. Ввічливість є ключовим мовним феноменом, особливо в англomовному дипломатичному дискурсі, де вона визначає ефективність і успіх комунікації на міжнародній арені.

Існує кілька підходів до визначення поняття ввічливості та моделей, які намагаються пояснити цей феномен. Теорії ввічливості спрямовані на розкриття її універсальних характеристик, властивих представникам різних культур. Важливо, щоб ці теорії не тільки описували, як визначити ввічливу і неввічливу мовленнєву поведінку, а також розглядали функції ввічливості в конкретних сферах спілкування та її універсальні аспекти [70, с. 126].

Дослідники, зокрема П. Браун і С. Левінсон, підкреслюють складність у визначенні сутності ввічливості та відмінності між нею і подібними поняттями [4, с. 32]. Ввічливість, уникання конфліктів і прагнення зберегти «обличчя» часто використовують подібні засоби, що може ускладнювати їх диференціацію. Сучасні дослідження акцентують увагу на "дипломатичній" або «політично коректній» поведінці, при якій мовець може приховувати свої емоції та не виявляти негативних намірів або думок. Така поведінка включає як вербальні,

так і невербальні засоби, що забезпечують відповідність соціальних інтеракцій прийнятним нормам та етикету. Загальне дотримання норм етикету є необхідним для соціальної взаємодії, але не завжди слугує стратегією ввічливості. Ввічливість виходить за межі звичайних норм, пропонуючи більше, ніж просто соціально прийнятні фрази. Наприклад, проста відповідь *Yes, please!* на запитання про каву є соціально прийнятною, тоді як більш розгорнута і вдячна відповідь *Oh yes, please! Coffee would be wonderful. That is very kind of you!* є більш стратегічною і демонструє більшу увагу до взаємодії [70, с. 126].

У сучасній дипломатії важливо розрізнити поняття ввічливості та ухильності (*indirection*). Деякі дослідники вважають, що ухильність є основою або навіть первинною причиною ввічливості. Н. Кашишин пропонує розглядати ввічливість як мовну поведінку, яка балансує між потребою бути максимально відвертим і чітким та униканням конфліктів [70, с. 126].

Ще один дослідник ввічливості, П. Грайс, запровадив принцип, який пояснює природу ввічливості та є особливо актуальним. Так званий «принцип співпраці», котрий, на думку П. Грайс, лежить в основі ввічливості, полягає у тому, що «необхідно будувати своє висловлювання так, як цього вимагають, відповідно до місця, де відбувається подія, та згідно із заявленою метою та спрямуванням певної комунікації» [71, с. 46]. Іншими словами, згідно із «принципом співпраці» П. Грайса необхідно казати те, що необхідно, тоді, коли це необхідно, у тому місці, де це необхідно, у той спосіб, як це необхідно. За словами П. Грайса, лише за дотримання зазначених умов можливе досягнення ввічливості в комунікації в будь-якій сфері. Цей принцип дозволяє оцінювати висловлювання як ввічливі або неввічливі, орієнтуючись на соціальні обставини і контекст. Однак він не враховує міжкультурні відмінності та специфічні норми соціальної поведінки в різних культурах. Крім того, цей принцип не пояснює, чому мовці інколи виявляють непрямість у вираженні своїх думок.

Незважаючи на критику принципу співпраці, він слугує основою для подальших досліджень у сфері ввічливості. Р. Лакоф, спираючись на ідеї

П. Грайса, розробив «правила ввічливості», які акцентують на поєднанні чіткості і ввічливості в комунікації. Учений пропонує:

- 1) уникати нав'язування власної думки;
- 2) надавати вибір;
- 3) створювати дружню атмосферу [72, с. 296].

П. Браун та С. Левінсон виокремлюють два основні типи стратегій для реалізації ввічливості:

1. Негативна ввічливість: включає принципи пом'якшення, такі як надання адресату можливості вибору, уникання прямого втручання у дискурс, вибачення.

2. Позитивна ввічливість: орієнтована на досягнення порозуміння, підтвердження спільних позицій, емпатію, підкреслення взаємності та активне залучення учасників комунікації [67, с. 209].

П. Браун і С. Левінсон вважають, що основою ввічливого поведіння є негативна ввічливість, яка включає стратегії, що демонструють повагу до особистої автономії співрозмовника і переконують його в відсутності будь-яких нав'язливих намірів. Негативну ввічливість реалізують такі стратегії:

1. Незгода.
2. Заперечення.
3. Докір.
4. Звинувачення.
5. Негативна оцінка.
6. Імпліцитні мовленнєві акти.
7. Погроза.
8. Визнання провини.
9. Спонування до дії [67, с. 131].

У політичному дискурсі стратегії «негативної ввічливості» включають широкий спектр тактик, що пояснюється прагненням політиків відстоювати свої позиції та зміцнювати свій статус на міжнародній арені. Найдієвішими тактиками цієї стратегії є «навмисний песимізм» (наприклад, *I am sure you will*

not be very much in favour of doing this) та зменшення важливості прохання (наприклад, *It is a very small thing we would very much appreciate from your government*). В основі цих тактик лежать лексичні та синтаксичні засоби.

Навмисна нечіткість, як одна з ключових тактик стратегії «негативної ввічливості», використовується для відтермінування обговорення небажаних питань. Така нечіткість дозволяє зберігати гнучкість та знаходити виходи в складних ситуаціях. Політики часто використовують такі «нечіткі вирази»:

– висловлення небажання для позначення справжнього наміру: *I would hate to ask this but...*;

– застосування пасивного стану для приховування особистих поглядів: *It is generally done according to the agenda, It seems to us that this approach might be reasonable in this circumstances*;

– заміна займенників *I* і *you* на узагальнюючі вирази (*people think that ...*) або використання цих займенників у множині (*we, you*) [68, с. 89].

Тактика навмисної нечіткості завжди була характерною для дипломатичного спілкування. Сторони часто приховують певну інформацію під час переговорів до настання відповідного моменту. Двозначність і нечіткість дозволяють зберігати гнучкість і відкривають можливості для відступу, якщо це стане необхідним. Ще в часи Стародавньої Греції дипломати були не лише майстрами слова, але й вправними маніпуляторами і хитрунами. Бог посланців Гермес, наприклад, був відомий своєю здатністю до хитрощів і обману, що стало традицією серед майбутніх поколінь дипломатів. В Західному світі навіть існують афоризми на кшталт *an honest man sent abroad to lie for his country*, які відображають цю традицію.

Нечіткість і хитрість, які часто асоціюються з дипломатичним мистецтвом, зумовлені необхідністю враховувати різноманітну аудиторію з різними поглядами і точками зору. Дипломату потрібно здобути якомога більше часу, щоб вдало сформулювати або інтерпретувати сигнали і повідомлення.

Тактика натяку є однією з найскладніших для аналізу, оскільки її важко виявити. Як дослідник, так і учасники діалогу повинні бути добре обізнані з

контекстом питання. Основна мета цієї тактики – сприяти здатності розшифровувати і тлумачити інформацію, спонукати слухача до пошуку висновків і мотивувати його до прийняття певних рішень.

У дипломатії тактика натяку може проявлятися через різні засоби, такі як прямі натяки, недооцінювання, переоцінювання, тавтології, метафори, риторичні запитання та іронія. Щоб правильно виявити цю тактику, часто необхідно враховувати не лише контекст конкретної розмови, а й загальний контекст питання чи проблеми (наприклад, *Yes, a little violent aggression is a good way to delay the meeting*).

Тактика мовчання є однією з найзначніших у дипломатичній комунікації, адже вона не лише демонструє ввічливість, але й має глибший вплив. Вважається, що відсутність вербальної поведінки може бути так само важливою, якщо не більш виразною, ніж її присутність, особливо в дипломатичному контексті.

У дипломатії мовчання розглядається як навмисна стратегічна поведінка, яка може служити різним цілям, таким як затягування перемовин, дотримання етикету, уникнення конфліктів, демонстрація серйозності позиції, вичікування, двозначність, ігнорування, протест, захист, покора, приховування інформації або погодження. Мовчання є стратегічно зумовленою формою ввічливої комунікації і має як денотативне, так і коннотативне значення, що допомагає досягти прагматичних цілей мовця. Використання таких тактик і стратегій ввічливості дозволяє адаптувати дипломатичне спілкування до потреб сучасної міжнародної політики.

Стратегія «позитивної ввічливості» включає тактику заклику до спільної дії, де спонукання пом'якшується через використання інклюзивних форм (особових або безособових). Таким чином, суб'єкт-каузатор ідентифікує себе з адресатом, вважаючи його своїм союзником і розділяючи відповідальність, що допомагає зменшити дистанцію між адресантом і адресатом, а також ініціює спільне розуміння цілей і мотивів. Приклади позитивної ввічливості можуть бути виразами на кшталт: *I really like the way you approach this matter here, I really like*

the way you have done this, It is always important for me to do the best job, I can, and I know the same is true for you тощо.

П. Браун та С. Левінсон розглядають вибачення як частину стратегії негативної ввічливості, оскільки при вибаченні мовець визнає, що порушив приватний простір співрозмовника, і висловлює жаль з цього приводу [67, с. 186]. О. Малая зазначає, що перлокутивний смисл стратегії вибачення полягає в намірі мовця передати адресату думку: «Я не хочу обмежувати твою свободу, тому відчуваю провину за те, що якимось чином обмежив її» [69, с. 159].

Стратегія вибачення допомагає зберігати баланс між дистанціюванням і зближенням, акцентуючи повагу до особистості партнера по комунікації та виявляючи прагнення мовця до дистанціювання, свободи і звільнення від почуття провини. Вона використовується, коли адресант визнає свою провину за здійснену негативну дію через такі тактики, як визнання завданої шкоди (*admit impingement*), вираження небажання завдати шкоди слухачеві (*indicate reluctance*), надання детальних пояснень причин негативної дії (*give overwhelming reasons*), та прохання про прощення (*beg forgiveness*) [67, с. 187].

Важливим параметром у моделі політичного дискурсу є установка на кооперацію або відсутність такої. Цей параметр є основою класифікації мовних стратегій, які поділяються на два типи: кооперативні та некооперативні (конфронтаційні). До кооперативних стратегій відносяться схвалення, вибачення, розрада та умовляння; до некооперативних – дискредитація та сварки. Установка на кооперацію або конфлікт може проявлятися через категорію ввічливості, що включає прагнення до порозуміння, підтвердження спільних поглядів, емпатію і вказівку на взаємність. Ввічливість реалізується через специфічні формули ввічливості та стійкі одиниці спілкування, які забезпечують зв'язок між мовцем і слухачем.

У дипломатичному дискурсі стратегія дискредитації є важливою конфронтативною дискурсивною стратегією, що включає навмисні мовленнєві дії, спрямовані на підрив авторитету, іміджу чи довіри до опонента. Як зазначає

українська дослідниця О. Яшенкова, ця стратегія часто реалізується через акцентування на негативних якостях опонента або вказування на його помилки [76, с. 169].

Стратегія дискредитації відноситься до маніпулятивних стратегій [77, с. 99]. Вона є *inherently* маніпулятивною, оскільки її основною метою є підірив авторитету третіх осіб, їх висміювання або приниження в очах громадськості. У дипломатичному дискурсі ця стратегія орієнтована на реакцію аудиторії і передбачає публічність мовленнєвих дій дипломата. У такому контексті важливо розрізнати об'єкт дискредитації і об'єкт впливу.

Оскільки дипломатичне мовлення є особливо делікатним видом дискурсу, що відображає систему міжнародних відносин і інституту дипломатії через використання стратегічно продуманої мови, його вплив на цільову аудиторію є значним. Дипломатичне мовлення є екстравертивною фігурою комунікації, що вимагає ретельного дослідження для розуміння його особливостей і ефекту.

Залежно від мети мовця або його впливу на адресата, стратегії дипломатичного дискурсу, які базуються на прагматичних інтенціях, можна класифікувати наступним чином:

1. Директивні стратегії – спрямовані на вплив на поведінку адресата, змушуючи його виконати певні дії або операції [78, с. 232].

2. Комісивні стратегії – орієнтовані на зобов'язання адресата до майбутніх дій, підтверджених обіцянками, клятвами чи присягами, з метою завоювати довіру та авторитет у реципієнта [79, с. 57].

3. Експресивні стратегії – спрямовані на передачу почуттів або ставлення мовця до адресата чи теми обговорення, таких як подяка, вибачення, привітання, зневага, обурення або співчуття. Мета таких стратегій полягає в встановленні взаєморозуміння та емоційного зв'язку з реципієнтом [79, с. 57].

4. Декларативні стратегії – орієнтовані на зміну стану речей, статусу мовця або інших суб'єктів, або перебігу подій (наприклад, оголошення війни,

прийняття рішення, постановка діагнозу). Їх мета полягає в утвердженні влади або встановленні спільного розуміння реальності [79, с. 60].

5. Референційні стратегії – спрямовані на передачу інформації про певні об'єкти або феномени, події у світі (опис фактів або концептів, визначення, пояснення). Їх мета полягає в поділі знаннями, розв'язанні непорозумінь або створенні певного образу світу, який може бути як реальним, так і рейковим [79, с. 61].

6. Когнітивні стратегії – орієнтовані на стимулювання реакції адресата, яка призводить до розширення знань про стан речей у просторі взаємодій, діагностику систем-візаві, авто-діагностику, ментальне навіювання або «імплантування» структур знань (зокрема, симулякрів) у свідомість опонентів і партнерів [79, с. 76].

Зазначені інтенції можуть поєднуватися в різних співвідношеннях, залежно від конкретної ситуації та характеристик учасників дискурсу.

На наш погляд, найбільш структурованою класифікацією тактик дипломатичного дискурсу є класифікацію ученої Ю. Судус, яка виокремлює наступні тактики дипломатичного дискурсу, які стануть ось:

- 1) тактика звинувачення;
- 2) тактика висміювання;
- 3) тактика протиставлення;
- 4) тактика викриття;
- 5) тактика вказування на помилки;
- 6) тактика осуду;
- 7) тактика погрози;
- 8) тактика протиставлення;
- 9) тактика наказу [73, с. 182-190].

Отже, дипломатична комунікація є складним процесом, який базується на виборі оптимальних мовленнєвих стратегій для досягнення мети. Важливу роль у цьому відіграють ввічливість та комунікативна компетенція, які сприяють ефективному спілкуванню на міжнародному рівні. Ввічливість і ухильність є

ключовими аспектами дипломатичної комунікації, що допомагають уникати конфліктів і зберігати гнучкість під час обговорень. Стратегії негативної ввічливості, такі як навмисна нечіткість і применшення важливості, забезпечують дипломатам можливість маневрувати в складних ситуаціях, водночас зберігаючи контроль над дискурсом. Тактика натяку в дипломатії є складною для ідентифікації, оскільки вимагає глибокого розуміння контексту і вміння розшифрувати приховані змісти. Водночас мовчання та позитивна ввічливість виступають ефективними стратегіями, що дозволяють дипломатам уникати конфліктів і водночас підтримувати співпрацю, маневруючи між різними позиціями.

Висновки до розділу 1

Вивчення дискурсу охоплює численні дисципліни, зокрема лінгвістику, соціологію, культурологію та філософію, поєднуючи різні підходи щодо його аналізу. Хоча це поняття має багато інтерпретацій, усі вони зосереджуються на дослідженні мовленнєвої діяльності як форми комунікації, що відображає соціальні й культурні норми. Через складність та багатовимірність терміну, серед науковців немає єдиного його визначення. Дискурс трактується як вид комунікативної діяльності, що поєднує мовні, когнітивні та інші фактори, і проявляється у різних формах, керуючись певними стратегіями й тактиками учасників.

Типологія дискурсу має складну структуру і включає різні класифікаційні підходи, що залежать від методів дослідження. Дипломатичний дискурс виступає окремою формою комунікації, яка поєднує специфічні мовні та прагматичні риси й вирізняється серед інших інституційних дискурсів своєю орієнтацією на публічне спілкування.

Процес дипломатичної комунікації характеризується складністю та залежить від ретельного підбору мовленнєвих стратегій для досягнення бажаних результатів. Важливими факторами цього є рівень комунікативних навичок і дотримання норм ввічливості, що сприяють успішному міжнародному діалогу. Ввічливість і непрямі висловлювання є центральними елементами дипломатичної взаємодії, які допомагають уникнути конфронтацій і зберегти гнучкість у переговорах. Стратегії, як-от навмисна невизначеність і заниження значущості, дають дипломатам можливість ефективно діяти в складних обставинах, утримуючи контроль над комунікацією. Натяк як тактика є важкою для виявлення, оскільки потребує глибокого знання контексту й здатності тлумачити приховані значення. Крім того, тактики мовчання та позитивної ввічливості допомагають дипломатам уникати загострення ситуації й одночасно сприяти взаємодії та співпраці, зберігаючи баланс у переговорах.

Таким чином, дипломатичний дискурс, як один із різновидів інституційного спілкування, вимагає високого рівня мовної майстерності та обізнаності у міжкультурній комунікації. Ретельне вивчення особливостей англomовного дипломатичного дискурсу дасть можливість краще зрозуміти механізми, що керують міжнародними переговорами та впливають на розвиток політичних процесів.

РОЗДІЛ II

ПРАГМАТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ АНГЛОМОВНОГО ПОЛІТИЧНОГО ДИСКУРСУ НА МАТЕРІАЛІ ПРОМОВ ДИПЛОМАТІВ

2.1 Прагматичні стратегії дипломатичного дискурсу

У нашому дослідженні робимо спробу дослідити прагматичні особливості англомовного політичного дискурсу на матеріалі таких промов дипломатів:

1. “Speech by Ilham Aliyev at receptions of ambassadors and heads of diplomatic missions of Muslim countries in Azerbaijan” [80].
2. “Opening speech by Mr. Ron Ton, Director of Diplomatic Training, Clingendael Institute, Water Diplomacy Programme, Arab Water Academy” [81].
3. “Keynote Speech by Mr. HAYASHI Yoshimasa, Minister for Foreign Affairs on the occasion of the 3rd Tokyo Global Dialogue” [82].
4. “Speech by H.E. Dominique Hasler “Liechtenstein – Diplomacy of a Small State at Work”” [83].

На матеріалі цих промов було укладено вибірку фрагментів текстів, у яких було виявлено використання тієї чи іншої прагматичної стратегії або тактики дипломатичного дискурсу.

На основі цих промов розглядаємо використання ораторами стратегій і тактик дипломатичного дискурсу. Перш за все розглянемо специфіку прагматичних стратегій обраних промов дипломатів. Варто зауважити, що прагматичні стратегії дипломатичного дискурсу відіграють ключову роль у формуванні ефективної комунікації між державами та міжнародними організаціями. Дипломатія – це не лише питання протоколів та формальних висловлювань, але й мистецтво знаходження компромісу та досягнення національних і глобальних цілей через ретельно зважену риторику.

У процесі роботи виокремлюємо такі прагматичні стратегії промов дипломатів:

1. Стратегія негативної ввічливості [67, с. 209] поділяється на такі стратегії:

1) стратегія докору:

Water managers and diplomats have to manage a growing multi-actor policy environment [81].

У цьому фрагменті підкреслюється, що водні менеджери та дипломати мають справу з дедалі складнішими умовами, що є так званим натяком на наявність проблем в їхній діяльності. У той же час використання фрази *have to* виражає обов'язок керувати цими умовами, що демонструє використання критичного тону щодо їхньої здатності впоратися з викликами. Опис складності політичного середовища є вказівкою на необхідність покращення компетенції водних менеджерів та дипломатів.

2) стратегія негативної оцінки:

The international arena is not exclusively the domain of Ministries of Foreign Affairs and diplomats anymore [81].

У цьому реченні стратегія негативної оцінки проявляється в акцентуванні уваги на втраті монополії традиційних дипломатичних структур на міжнародну арену. Фраза *not exclusively* демонструє те, що роль Міністерств закордонних справ та дипломатів зменшилась, що є так звано критикою на ефективність і традиційні уявлення про їхню важливість у сучасному міжнародному середовищі, натякаючи на необхідність переоцінки їхньої ролі в нових умовах.

3) стратегія використання імпліцитних мовленнєвих актів:

Today, trans boundary issues are getting intensively interrelated and connected. For example, the debate on climate change cannot be brought to a success without looking into policy issues on environment, water, deforestation, energy, economics and development cooperation. It all sets high demands for diplomats and international staff to coordinate various angles of policies and to deal with a multidisciplinary approach [81].

У поданому фрагменті з промови стратегія використання імпліцитних мовленнєвих актів полягає в натяку на складність та високі вимоги щодо роботи

дипломатів і міжнародного персоналу. Ораток не вказує прямо на недостатність сучасних дипломатичних підходів, проте натякає на те, що успіх у вирішенні складних глобальних проблем, таких як зміна клімату, потребує координації багатьох політичних аспектів та використання міждисциплінарного підходу.

4) стратегія спонукання до виконання дії:

New actors have become involved: expert ministries with their expanding international policies, NGO's with globalised networks and international working media. More than ever diplomats and international working officials have to be professional managers of international networks and strategic stakeholders [81].

У цьому уривку з промови стратегія спонукання до виконання дії має вираження через акцентування уваги на необхідності для дипломатів і міжнародних працівників стати професійними менеджерами міжнародних мереж і водночас стратегічними учасниками. Мовець використовує прямий заклик до підвищення рівня професіоналізму, наголошуючи на важливості адаптації до нових викликів у процесі глобалізації.

2. Стратегія позитивної ввічливості [67, с. 209]:

- прагнення до порозуміння:

I am absolutely convinced that we as Muslim countries should address the problems existing between us peacefully and by strengthening our solidarity [80].

Стратегія прагнення до порозуміння у цьому реченні виражається через наголос на мирному вирішенні проблем та зміцненні солідарності між мусульманськими країнами. Дипломат використовує конструкцію, яка підкреслює спільні інтереси для досягнення гармонії, яка сприяє створенню позитивного та конструктивного дискурсу між країнами.

- засвідчення спільної позиції, емпатії:

Dear ambassadors, our meetings in the blessed month of Ramadan have become traditional in nature [80].

У поданому реченні використано стратегію засвідчення спільної позиції та емпатії, яка проявляється через вказівку на традиційності та спільному досвіді зустрічей під час святого місяця Рамадану. Тут мовець звертається до послів,

наголошуючи на значущості та ритуальності таких зустрічей, що сприяє формуванню почуття єдності та спільної мети серед її учасників.

- включення учасників комунікації в дію:

For a country the size of Liechtenstein, 62 square miles and 40'000 inhabitants, it comes as no surprise that preserving our sovereignty is our primary foreign policy goal. I do believe that every country in the world shares that goal, but different countries may have different means to achieve it. For Liechtenstein it is clear that we can only think of our sovereignty in terms of cooperation, integration and the rule of law, never in terms of isolationism or even aggressive behavior towards other nations [83].

Стратегія включення учасників комунікації в дію у поданому фрагменті виражається через запрошення до роздумів про спільні цілі та способи їх досягнення. Дипломат зазначає, що хоча всі країни прагнуть зберегти свою суверенність, методи її досягнення можуть бути різними. Ліхтенштейн, зокрема, підкреслює свою орієнтацію на співпрацю та інтеграцію, що мотивуватиме інші країни до використання аналогічних підходів та сприятиме залученню їх до активних дій у міжнародних відносинах.

Відповідно до мети мовця чи його впливу на адресата, стратегії дипломатичного дискурсу, котрі ґрунтуються на прагматичних інтенціях, поділяють на наступні типи:

1. Експресивні [79, с. 57]:

- подяка:

Last year, a Contact Group was set up in connection with Armenia's aggression, and we highly appreciate this. The support and solidarity shown by Muslim countries is very important for us. I am grateful to the members of the organization for this support [80].

Тут стратегія подяки відображена через вдячність за підтримку та солідарність. У цьому фрагменті оратор звертає увагу на важливості створення контактної групи та висловлює щиро вдячність за підтримку, продемонстровану

мусульманськими країнами. На наш погляд, це допоможе покращити імідж організації та сформувати добрі відносини між учасниками комунікації.

Through the continuous support of important stakeholders and inspiring leadership of the Arab Water Academy an idea became reality. The Netherlands Institute of International Relations "Clingendael" gladly supports the initiative of the water diplomacy programme [81].

Поданий фрагмент демонструє використання стратегії подяки, що виражається через визнання внеску важливих учасників та лідерів, які сприяли реалізації ідеї. Тут висловлюється вдячність за безперервну підтримку, що дало можливість перетворити звичайну ідею на реальність.

Dear Professor Wellman, dear Honorary Consuls, dear Students of DePaul University, Ladies and Gentlemen, I am grateful to you for inviting me today. There could hardly be a better fit for me than speaking at your distinguished university [83].

У цьому фрагменті зазначена стратегія виражається через особисте звернення та вдячність за запрошення. Дипломат висловлює власну вдячність професору Вельману, почесним консулам, студентам університету та всім присутнім за надану можливість виступити, наголошуючи на тому, що для нього це особлива честь і задоволення.

- привітання:

*First of all, let me ask you to convey **my greetings and best wishes** to the heads of state and government of the countries you represent [80].*

Стратегія привітання у цьому реченні має вираження через прохання передати привітання та найкращі побажання главам держав та урядів країн, що є знаком ввічливості та уваги до представників інших країн, забезпечуючи етикетну основу для дипломатичної комунікації.

*We must try to maintain this solidarity at this high level. I am sure that it will be so. **My warm greetings and wishes of success** to all of you again! [80]*

У цьому уривку з промови використання зазначеної стратегії виражається через тепле вітання та побажання успіху. Водночас простежується те, що мовець використовує фрази *warm greetings* та *wishes of success* для акцентування уваги

на своїй щирій підтримці та позитивному ставленні до учасників комунікації, що створює підтримуючу атмосферу, яка достатньо важлива для дипломатичних відносин.

Your Highness, your Excellencies, Dear participants, Ladies and gentlemen, It is a great honour and privilege for me to be in your midst this week [81].

Стратегія привітання у цьому реченні проявляється через використання шанобливого звернення до аудиторії. Використання титулів та формальних звернень (*Your Highness, your Excellencies*) акцентує увагу на повазі та ввічливості, а фраза *It is a great honour and privilege* вказує на вдячність за можливість бути присутнім на заході.

Ladies and gentlemen, water managers and diplomats have to operate in a very complex international environment [81].

У поданому реченні стратегія привітання виражається через ввічливе звернення до аудиторії, тобто за допомогою фрази *Ladies and gentlemen*. Використання цієї фрази створює формальний тон та демонструє повагу до реципієнтів. Подальше зазначення ролі водних менеджерів та дипломатів у складному міжнародному середовищі підкреслює важливість теми, яка надалі буде обговорюватися.

President Sasae, distinguished attendees, Let me begin by offering my sincere congratulations on holding this 3rd Tokyo Global Dialogue and my heartfelt thanks for the opportunity afforded me to give today's keynote speech [82].

У цьому реченні стратегія привітання продемонстрована через персоналізоване звернення до конкретних осіб, а саме *President Sasae, distinguished attendees*.

- зневага:

Liechtenstein is a monarchy and a democracy at the same time. The Reigning Prince and the people are its two sovereigns. Their cooperation together as a government is defined in what sounds a little bit complicated - Liechtenstein is a constitutional hereditary monarchy on a democratic and parliamentary basis. This

means that the Reigning Prince and Parliament share power through a system of checks and balances [83].

Стратегія зневаги у поданому уривку відображена через використання іронічного та скептичного тону. Мовець вказує на складність політичної системи Ліхтенштейну, що вважаємо критикою щодо розуміння системи зі сторони зовнішніх спостерігачів.

- обурення:

However, this euphoria did not last long. The post-Cold War international order morphed in the face of complex and diverse practical challenges and, thirty years later, we no longer live in an era in which the U.S. exerts leadership through overwhelming political, economic, and military might and supports international stability and prosperity on its own [82].

Тут стратегія обурення має вираження через розчарування та критичний тон мовця, який наголошує на тому, що оптимістичні очікування, які пов'язані з переважанням США як глобального лідера, не справдилися, що водночас виражає гнів чи розчарування від того, що світова політична ситуація змінилася, тому тепер США більше не можуть підтримувати міжнародну стабільність, як це було раніше.

- визнання:

It was a visionary step to create the Arab Water Academy in July 2008 and to name water diplomacy as one of the key tasks of the institution. Since then, substantial steps have been made to develop and design the prestigious water diplomacy programme which starts today [81].

У поданому уривку спостерігається використання стратегії визнання, яка виражається через схвалення важливих досягнень. У той же час дипломат визнає, що створення арабської водної академії в 2008 році було достатньо важливим кроком, а визначення водної дипломатії як ключового завдання стало стратегічно важливим.

My deepest respects go out to President Sasae, whose leadership has fostered this dialogue into one of Japan's leading international symposiums in only a few years, as well as to everyone else whose hard work has made this event possible [82].

У цьому реченні стратегія визнання виражається через висловлення глибокої поваги та вдячності, тобто мовець відзначає вагомий внесок Президента Сасае у розвиток симпозіуму до рівня одного з провідних міжнародних заходів Японії і визнає зусилля всіх інших осіб, які так чи інакше сприяли організації події.

2. Декларативні [79, с. 60]:

- оголошення рішення:

A decision was adopted regarding the Armenian-Azerbaijani Nagorno-Karabakh conflict. The Organization of Islamic Cooperation has adopted many documents and resolutions in connection with the conflict, which support the fair position of Azerbaijan [80].

Тут спостерігається використання стратегії оголошення рішення, яка виражається через офіційне повідомлення про ухвалене рішення, а також підтримку, яка була надана конкретній стороні конфлікту. Ораток оголошує те, що було прийнято рішення щодо конфлікту в Нагорному Карабасі та що Організація Ісламського Співробітництва ухвалила ряд документів та резолюцій, які підтримують справедливу позицію Азербайджану.

The Armenia-Azerbaijan Nagorno-Karabakh conflict should be resolved only in accordance with the norms and principles of international law and within the framework of territorial integrity of Azerbaijan [80].

Зазначена стратегія у цьому фрагменті виражається через формулювання принципів, які мають бути дотримані для вирішення конфлікту. Тут мовець наголошує на тому, що вирішення конфлікту повинне відповідати нормам та принципам міжнародного права та враховувати територіальну цілісність Азербайджану.

We both learned that diplomacy and cooperation are essential for a better future in solving water issues [81].

У наведеному реченні стратегія оголошення рішення продемонстрована через акцентування на важливості дипломатії та співпраці як ключових компонентів для досягнення кращого майбутнього у вирішенні проблем водопостачання. Тут акцентується увага на тому, що дипломатія та співпраця є необхідними умовами для ефективного вирішення проблем у сфері води, вважаючи цю позицію вирішальною для досягнення позитивних результатів.

Diplomacy and international law have always been the key elements of protecting our sovereignty to the outside world. This is also how we came to spearhead efforts to outlaw the crime of aggression and making it part of the Rome Statute of the International Criminal Court [83].

Як бачимо, у поданому фрагменті з промови стратегія оголошення рішення виражається через звернення уваги на ролі дипломатії та міжнародного права у процесі захисту суверенітету. Оратор у цьому уривку наголошує на рішенні про ініціативу щодо заборони злочину агресії, що стало частиною Римського статуту Міжнародного кримінального суду, як результат використання дипломатії та міжнародного права.

- постановка діагнозу:

So, let me begin by making a simple point: Liechtenstein has existed for more than three centuries and has been continuously sovereign as a country for 215 years. No forced changes to the border, no occupation, no wars on our territory, and all this during a period of extreme turmoil in Europe culminating in the two world wars of the last century [83].

У цьому уривку стратегія постановки діагнозу проявляється через акцентування уваги на винятковій стабільності Ліхтенштейну, навіть у періоди значних європейських криз. Промовець підкреслює те, що відсутність змін кордонів, окупацій та військових конфліктів ілюструє довготривалу стабільність й унікальність країни.

3. Референційні [79, с. 61]:

- опис фактів або рейкових конструктив:

This year, Azerbaijan has hosted the Fourth Games of Islamic Solidarity. The athletes of the countries you represent took part in these Games in Azerbaijan. We had many guests. I am sure that they have returned to their countries with the most pleasant impressions. The Games of Islamic Solidarity are not just a sporting competition. We wanted these Games to unite the Islamic world. While in Baku, the athletes and guests lived like one family, and I am sure that Islamic solidarity reached the highest peak during those days [80].

У наведеному прикладі опис фактів чи рейкових конструктив проявляється через детальне перелічення подій та обставин, що сталися під час проведення Четвертих Ігор ісламської солідарності в Азербайджані. Оратор згадує про участь спортсменів, приїзд гостей, позитивні враження від події, а також підкреслює те, що ці Ігри мали на меті об'єднати ісламський світ та створити атмосферу єдності серед учасників.

- визначення:

Two modern turning points for the international community and Japan's response Our story starts at the end of the Cold War, a historical turning point that occurred in the waning years of the 20th century [82].

У наведеному реченні стратегія визначення відображена через встановлення конкретного історичного періоду, який має важливе значення для міжнародної спільноти та відповіді Японії. Тут зазначається, що події, які відбулися наприкінці Холодної війни, стали важливими поворотними моментами для міжнародної спільноти, на що Японія також певним чином реагує.

- пояснення:

Azerbaijan has very close ties with the countries you represent. We actively cooperate in a bilateral format and also support each other in the international arena. In particular, our cooperation with the countries you represent in the UN and other international organizations is very successful [80].

У цьому уривку з промови стратегія пояснення проявляється через докладний опис рівня та формату співпраці між Азербайджаном та

представленими країнами. Мовець акцентує увагу на активності у двосторонніх відносинах та успішній підтримці в міжнародних організаціях, що дає можливість краще зрозуміти важливість цієї співпраці.

In December 2008 the founding workshop to create the water diplomacy programme took place in Abu Dhabi. I am proud to have been among the invited experts and in just two, but very long days, we drafted the basic principles of a water diplomacy course for officials in the Arab region. For one, we concluded that such a programme would only be successful if we bring water managers and diplomats together. Secondly, that the programme should be based on three dimensions: creating context, practical skills and strategic thinking in water diplomacy [81].

Тут стратегія пояснення виражається через детальне описання конкретної події та процесу розробки програми з водної дипломатії. У цьому уривку акцентується увага на засновницькому семінарі, який відбувся в грудні 2008 року в Абу-Дабі, підкреслюючи важливість залучення водних менеджерів та дипломатів до формування основ програми. Оратор також згадує про те, що успішність програми визначається її трьома основними складовими: створення контексту, набуття практичних навичок та стратегічне мислення в сфері водної дипломатії.

The Netherlands have a natural and historical link to water. I am born in a country which lies almost seven meters below sea level and our surface exists for 20% of water [81].

У поданому фрагменті стратегія пояснення представлена через опис природного та історичного зв'язку Нідерландів з водою. Тут також згадуються специфічні географічні умови країни, а також те, що Нідерланди розташовані майже на сім метрів нижче рівня моря і те, що 20% її території покрито водою.

In the Water Ethics Monitor of December 2008 (page 3.) an article on the working methodology of the Arab Network for Water Use Ethics identifies the following elements:

- *Implementing a programme to increase public awareness;*
- *Sharing of experiences between institutions;*

- *Coordination with other Arab networks;*
- *Creating strong partnerships between stakeholders.*

In a nutshell, this is diplomacy! [81]

Поданий уривок демонструє використання стратегії пояснення, що проявляється через опис конкретних елементів, зазначених у статті *Water Ethics Monitor* у грудні 2008 року. Тут детально викладається інформація про те, що стаття ідентифікує важливі складові, такі як підвищення обізнаності громадськості, обмін досвідом між установами, координація з іншими арабськими мережами та створення міцних партнерств між зацікавленими сторонами.

I would like to divide my remarks into two parts. First, I will give you a short introduction to Liechtenstein's history, its policy system and its foreign policy. And then I would like to talk more about diplomacy in particular and how a country like Liechtenstein tries to make a difference in the world. I am happy to have a discussion at the end if you have questions [83].

У цьому фрагменті стратегія пояснення представлена чітким поділом виступу на дві частини. Промовець планує спочатку надати загальну інформацію про історію Ліхтенштейну, його політичну систему та зовнішню політику, а потім перейти до детального обговорення дипломатії та способів, якими Ліхтенштейн намагається вплинути на світ. Промова закінчується пропозицією обговорення в кінці для відповіді на питання, що доводить відкритість до додаткових роз'яснень.

4. Когнітивні [79, с. 76]:

- ментальне навіювання:

We demonstrate the realities associated with the conflict in all international organizations and bring them to the attention of the world community. Of course, we are also informing the public in Muslim countries, so that our brothers living in these countries could see what atrocities the Armenians have committed in the occupied lands [80].

У цьому фрагменті використано стратегію ментального навіювання, яка проявляється через акцентування уваги на висвітленні конфлікту в міжнародних організаціях та інформуванні світової спільноти. Оратор також акцентує увагу на тому, що публіка в мусульманських країнах отримує інформацію про злочини, скоєні в окупованих землях, що має на меті сформувані певне сприйняття та емоційний відгук у аудиторії.

I still vividly recollect the elated feeling the society shared, as the protracted Cold War and East-West confrontation wound down, that the world would at last be able to enjoy the prosperity of globalization under a liberal democratic order led by the U.S [82].

Тут стратегія ментального навіювання виражена через спогади про піднесене відчуття суспільства, коли закінчувалася Холодна війна. Мовець апелює до загального оптимізму та надій на глобальне процвітання під ліберально-демократичним порядком, що формує позитивне уявлення про можливості, які відкривалися внаслідок завершення конфлікту.

Отже, у процесі роботи було проаналізовано чотири англomовні промови дипломатів (“Speech by Ilham Aliyev at receptions of ambassadors and heads of diplomatic missions of Muslim countries in Azerbaijan”, “Opening speech by Mr. Ron Ton, Director of Diplomatic Training, Clingendael Institute, Water Diplomacy Programme, Arab Water Academy”, “Keynote Speech by Mr. HAYASHI Yoshimasa, Minister for Foreign Affairs on the occasion of the 3rd Tokyo Global Dialogue”, “Speech by H.E. Dominique Hasler “Liechtenstein – Diplomacy of a Small State at Work””), у яких було виявлено використання різних прагматичних стратегій: 1. Стратегія негативної ввічливості (стратегія докору, стратегія негативної оцінки, стратегія використання імпліцитних мовленнєвих актів, стратегія спонукання до виконання дії). 2. Стратегія позитивної ввічливості (прагнення до порозуміння, засвідчення спільної позиції, емпатії, включення учасників комунікації в дію). 3. Експресивні стратегії (подяка, привітання, зневага, обурення, визнання). 4. Декларативні (оголошення рішення, постановка діагнозу). 5. Референційні (опис

фактів або рейкових конструктів, визначення, пояснення). 6. Когнітивні (ментальне навіювання).

2.2 Основні прагматичні тактики промов дипломатів

У процесі аналізу теоретичної літератури було виявлено ряд прагматичних тактик промов дипломатів, а саме:

1. Тактика навмисної нечіткості (тактика стратегії «негативної ввічливості») [68, с. 89]:

– використання пасивного стану задля приховання особистісних ставлень:

*In addition, the universal values and principles of freedom, democracy, human rights, and the rule of law, as well as the international order which was established during and after the Cold War era and **has been led** by liberal and democratic nations with the U.S. at their head are being subjected to many challenges [82].*

У цьому реченні використання пасивного стану використовується для приховування конкретних особистих ставлень чи навіть критики, зменшуючи можливість конфлікту та зберігаючи дипломатичний підхід, що допомагає зосередити увагу на проблемі без прив'язки до конкретних дій або осіб, що робить комунікацію більш нейтральною і адаптованою.

*The 9-11 terrorist attacks confronted us with the reality that the world is **threatened by** more than just wars between nations [82].*

У поданому реченні використання пасивного стану акцентує увагу на зміні в сприйнятті глобальних загроз, викликаних терористичними атаками 9/11. Пасивна конструкція у цьому реченні акцентує увагу на впливі атак на людське сприйняття загроз у світі, замість того, щоб зосереджуватися на конкретних винуватцях чи активних учасниках подій. Все це допомагає зберегти нейтральний тон, уникнути прямого звинувачення та зосередитися на загальних наслідках подій.

2. Тактика натяку:

- власне натяк:

As you may have heard I am not only my country's Foreign Minister, but also the Minister of Education. So, I will aim high today and hope to be both informative and instructive when I talk about Liechtenstein's foreign policy and the role of diplomacy in our international relations. A few may have noticed that I am also the Minister of Sport, but I am not sure how we can fit in that element as well [83].

У цьому фрагменті використовується натяк для підкреслення багатогранності ролі мовця. Згадавши про свою посаду міністра освіти та міністра спорту поряд із роллю міністра закордонних справ, оратор ненав'язливо натякає на своє багатогранне управлінське досвідчення та потенціал для обговорення різних аспектів зовнішньої політики. У той же час натяк на труднощі вписати тему спорту у промову додає легкого іронічного відтінку та демонструє усвідомлення комплексності своєї позиції.

- недооцінювання:

Nowadays, 3500 kilometres of flood defences protect our country and many new parts of land are gained from the sea. You are born in countries which could only survive by fighting water scarcity and developing technology to secure access to fresh water [81].

У цьому уривку з промови використовується тактика недооцінювання для створення контрасту між двома ситуаціями. Перша ситуація демонструє значні досягнення у захисті від повеней та розширенні територій, що акцентує увагу на безперечному прогресі. Друга ситуація порівнює ці досягнення з ситуацією інших країн, які зосереджені на боротьбі з нестачею води. Таке порівняння має на меті зменшити значення досягнень інших країн, натякаючи на їхні проблеми як на менш важливі у порівнянні з власними успіхами.

- переоцінювання:

As you know, Azerbaijan is an active member of the Organization of Islamic Cooperation. Through this organization Azerbaijan has hosted many representative events. The summit of the Organization of Islamic Cooperation held in Turkey last year saw its members once again express their support for Azerbaijan. Azerbaijan, in turn,

supports Muslim countries in all international organizations. Very important steps were taken at last year's summit [80].

У цьому прикладі використовується тактика переоцінювання для того, щоб підкреслити важливість та впливовість Азербайджану в Організації Ісламської Співпраці та його значну роль у міжнародних справах.

- вживання тавтології:

*Azerbaijan contributes to strengthening **Islamic solidarity**. As you know, this year was declared a "**Year of Islamic Solidarity**" in Azerbaijan. Many events have been held in our country and elsewhere this year. The announcement of this year as a "**Year of Islamic Solidarity**" reflects our policy and demonstrates our intentions [80].*

У цьому уривку з промови вживається тавтологія, тобто повторюється фраза *Islamic Solidarity*. Це висловлювання вказує на те, що Азербайджан здійснив вагомий вклад у зміцнення ісламської солідарності, оголосивши рік як *"Year of Islamic Solidarity"*, що відображає політику країни та демонструє її справжні наміри.

- вживання метафори:

*I look forward in contributing to our common endeavour to bring the worlds of water and diplomacy together in the fascinating programme which lies ahead of us. It feels like **an exciting adventure** to explore the ways in which we can tie water and diplomacy together [81].*

У цьому фрагменті використовується метафора, відповідно до якої порівнюється процес інтеграції водних ресурсів та дипломатії з захоплюючою пригодою та об'єднанням світів. На наш погляд, ця метафора підкреслює інтригуючий та динамічний характер роботи, а також демонструє прагнення досягнути спільних цілей у цій сфері.

Water and diplomacy are indeed two sides of the same coin [81].

Метафора *two sides of the same coin* демонструє порівняння води та дипломатії, демонструючи те, що ці два аспекти є невід'ємними один від одного, як дві сторони однієї монети.

*In conclusion, the combined world of water and diplomacy is a fascinating one. As I said before, water and diplomacy are **two sides of the same coin** and to me, the coin is a symbol of cooperation [81].*

Метафора *two sides of the same coin* у цьому уривку включає в себе поняття монети як символу співпраці. Тут вода та дипломатія представлені як дві сторони однієї монети, підкреслюючи їхній нерозривний зв'язок. Монета, будучи символом співпраці демонструє те, що обидва елементи є ключовими для успішної інтеграції та досягнення спільних цілей.

*Ladies and gentlemen, an Italian proverb says "A drop of water breaks a stone". May this water diplomacy programme **be the drop** to make a change; to become our "agents of change". Thank you [81].*

Метафора *be the drop* у цьому прикладі включає в себе образ краплі води, яка розбиває камінь як символ потенційного впливу програми з водної дипломатії. Тут крапля води представляє собою невелику, але важливу дію, яка може призвести до великих змін, водночас звертаючи увагу на можливість програми стати каталізатором позитивних змін та агентом змін у відповідній сфері.

- вживання іронії:

Not that we ever tried to use might on others, but Liechtenstein did once maintain a military contingent as part of its commitments under the German Confederation. We abandoned that path over 150 years ago, and it is perhaps noteworthy that to this day we have not entered into any defense agreements [83].

Використання іронії в цьому прикладі спрямоване на формування критичного сприйняття іміджу Ліхтенштейну. Мовець вважає, що країна не застосовувала силу проти інших, однак згадує про те, що в минулому Ліхтенштейн утримував військовий контингент. Іронічний тон цього фрагменту вказує на взаємозв'язок між історичним фактом та сучасною політикою держави, яка вже понад сто п'ятдесят років не бере участі в оборонних угодах.

3. Тактика заклику до спільної дії:

With international circumstances rapidly becoming more challenging and complex and with division and confrontation spurring a growing sense of crisis at home and abroad, I would like to take this opportunity to speak about the diplomatic approach I am advocating that Japan pursue: “Oval-shaped Diplomacy” [82].

У цьому прикладі використано тактику заклику до спільної дії через заклик до впровадження *Oval-shaped Diplomacy* в умовах зростаючої кризи та протистояння як всередині країни, так і за її межами. Оратор акцентує увагу на складності міжнародних обставин, які перебувають у процесі загострення, та пропонує використання конкретного дипломатичного підходу, який потребує підтримки. Тактика заклику до спільної дії у цьому фрагменті спрямована на вирішення глобальних проблем через спільну дію.

4. Тактика звинувачення:

Armenia has been keeping Azerbaijani lands under occupation for many years, blatantly violating all international norms, ignoring the four resolutions of the UN Security Council, destroying all our historical and religious monuments on the occupied territories, and there are many documents and video materials confirming it. As a result of Armenian occupation, over a million Azerbaijanis have become refugees and displaced persons in their native land [80].

У наведеному прикладі використано тактику звинувачення, яка спрямована на привернення уваги до дій Вірменії. Оратор звинувачує Вірменію у тривалій окупації азербайджанських територій, порушенні міжнародних норм та ігноруванні резолюцій Ради Безпеки ООН. Тут також вертається увага на знищення культурних та релігійних пам'яток, що супроводжується фактичними доказами у вигляді документів та відеоматеріалів. На наш погляд, ця тактика спрямована на формування негативного образу Вірменії, водночас звертаючи увагу на тяжкі наслідки окупації, зокрема такої, як прибуття великої кількості біженців.

5. Тактика протиставлення:

*To the Dutch, water is **a friend and an enemy** at the same time. It gave us a unique geographical economic position, but also many concerns for flooding's and loss of land [81].*

У наведеному прикладі використовується тактика протиставлення. Оратор використовує у своїй промові антитезу, порівнюючи дві протилежні ролі води для Нідерландів: вона виступає одночасно другом та ворогом. Вода приносить країні значні переваги, як-от економічно вигідне географічне положення, але водночас створює серйозні проблеми, які пов'язані з повеннями та втратою земель. Тактика протиставлення допомагає звернути увагу на складність та неоднозначність проблеми, наділяючи аргументацію більшою чіткістю та емоційною насиченістю.

*In the early 1990s, as the liberal camp was celebrating its **victory** following **the fall of the Berlin Wall** in 1989 and the end to the Cold War declared by the United States and the Soviet Union, I spent time as a "knight-errant" in the U.S., which sat at the very center of these events, in pursuit of my aspiration to enter politics [82].*

У поданому прикладі застосовано тактику протиставлення, що виражається через неабиякий контраст між глобальною політичною ситуацією та особистими прагненнями оратора. З одного боку, йдеться про радість перемоги ліберального табору після падіння Берлінської стіни та закінчення Холодної війни, що відзначалося на міжнародному рівні. З іншого боку, оратор протиставляє цьому власні спогади про перебування в США як «мандрівного лицаря», який прагнув почати політичну власну кар'єру. Вважаємо, що це протиставлення між глобальними подіями та індивідуальним досвідом дозволяє мовцеві наголосити як на важливості особистого шляху, так і на ролі історичних подій у процесі формування політичної дійсності.

Of course, there were periods in our history when we were lucky not to become collateral damage of some major power-reshuffling on our continent – many if not most of our European neighbors have. But I maintain today that we were also masters of our own fate at decisive moments in time – with great diplomatic skill, solid

dependable relations to other countries and a vision of a world that is governed by law, not might [83].

У цьому уривку використано тактику протиставлення для зіставлення різних періодів історії країни. З одного боку, оратор визнає те, що країні вдалося не стати жертвою великих геополітичних змін, які вплинули на більшість європейських сусідів. З іншого боку, він стверджує, що ключові моменти стали результатом майстерної дипломатії, надійних відносин з іншими країнами та сприйняття світу, в якому панує закон, а не сила. За допомогою використання цієї тактики мовцеві вдається підкреслити не лише вдачу, але й активну роль країни у процесі формування власної долі завдяки дипломатичній майстерності.

6. Тактика викриття:

This barbarism is committed not only against Azerbaijan, but against the entire Muslim world. The mosque recently erected in the village of Jojug Marjanli, which was liberated from occupation, repeats the architecture of the Shusha mosque [80].

Наведений уривок демонструє використання тактики викриття, яка має на меті засудити дії, які, на думку мовця, є варварськими та спрямованими не тільки проти Азербайджану, але й проти всього мусульманського світу. Автор вказує на побудову мечеті в селі, звільненому від окупації, як на символ відновлення, акцентуючи увагу на її архітектурній схожості з мечеттю в Шуші. На наш погляд, використання цієї тактики спрямоване на привернення уваги до руйнування та викриття цих дій як спротиву культурним та релігійним цінностям мусульманського світу.

7. Тактика вказування на помилки:

For sure, diplomats no longer communicate exclusively from government to government. The so called public diplomacy requires a clearly defined strategy how to promote national interests /among non-state actors and civil society in foreign countries. This requires the development of a good PD strategy and a different approach to diplomatic work [81].

У наведеному прикладі використано тактику вказування на помилки, де мовець акцентує увагу на тому, що сучасна дипломатія вже не обмежується комунікацією між урядами. Оратор вважає, що «публічна дипломатія» вимагає використання чітко визначеної стратегії для просування національних інтересів серед неурядових акторів і громадянського суспільства в іноземних країнах. Таким чином, мовець вказує на відсутність або недостатність підготовлених стратегій публічної дипломатії та потребу в зміні підходу до дипломатичної діяльності, що є визнанням існуючих помилок у дипломатичних практиках.

Lastly, I would like to emphasize the trends towards the multilateralisation of international relations and diplomacy. For example, economic and financial issues can be on the agenda of regional organisations like the EU and the Arab League, but at the same time be issues on the agenda of global organisations like the WTO, G-8 or UN organisations. Today's diplomats have to learn how to carefully balance these multilevel interests in international relations and diplomacy [81].

Поданий приклад демонструє використання тактики вказування на помилки за допомогою підкреслення необхідності вдосконалення дипломатичних практик в умовах багатосторонніх міжнародних відносин. Мовець вважає, що сучасні дипломати повинні навчитися балансувати інтереси на різних рівнях (регіональних та глобальних організаціях), що демонструє існуючі проблеми у вже існуючих підходах до міжнародних відносин та дипломатії.

The people of Liechtenstein have voted for the current version of the constitution with an overwhelming 2/3 majority in 2003. The democratic element in our constitution is particularly pronounced in the fact that the people can challenge any law, important financial decisions and international treaties by a direct vote, even the monarchy itself. And the people have the right to initiate laws and constitutional changes themselves. That means, we have a very strong mechanism of direct democratic accountability in our domestic political system and politicians are well advised to consult broadly with the people on their plans and initiatives to make sure they are not repealed and reflect the popular will [83].

У наведеному прикладі спостерігається використання тактики вказування на помилки через підкреслення унікальності конституційного процесу Ліхтенштейну, що акцентує увагу на потенційних проблемах в інших системах. Мовець наголошує на високому рівні прямої демократичної підзвітності у своїй країні, зазначаючи, що закони, фінансові рішення та міжнародні договори будуть оскаржені тільки через пряме голосування.

8. Тактика осуду:

The Armenians have destroyed Shusha mosques, Agdam mosques, the mosques of other our cities under occupation. This is a crime against the entire Muslim world. We want all Muslims of the world to know this [80].

Тут використовується тактика осуду, котра полягає в прямому засудженні конкретних дій. Мовець критикує дії вірмен щодо знищення мечетей у Шуші, Агдамі та інших містах, які перебували під окупацією, та заявляє, що ці дії є злочином проти всього мусульманського світу. Вважаємо, що зазначена тактика має на меті привернути увагу до цих дій, підкреслити їх негативні наслідки та закликати до усвідомлення проблеми серед мусульманського населення світу.

And now, threats are taking on a variety of guises even beyond physical violence and materializing as cyber-attacks and disinformation campaigns. The emerging technologies, including artificial intelligence (AI) or the Internet of Things (IoT), which make our lives more convenient, can also pose security risks if diverted to military use [82].

У цьому фрагменті використовується тактика осуду. Вона спрямована на критику сучасних загроз, що виходять за межі традиційного фізичного насильства. Мовець осуджує використання нових технологій, таких як штучний інтелект та Інтернет речей, як інструментів для кібер-атак та дезінформаційних кампаній. Оратор водночас підкреслює те, що ці технології, хоча і покращують якість життя, можуть також стати загрозою безпеки, якщо їх використовувати в воєнних цілях. Тактика осуду тут також служить для підкреслення можливих небезпек технологічного прогресу, щоб привернути увагу до необхідності їх контролю і безпечного використання.

In the economic realm as well, the globalization that promised to bring prosperity to the world has produced numerous contradictions and challenges. The rapid economic growth achieved under the neo-liberal approach has widened domestic disparities and poverty and shrunk the middle class. Advances in digitalization have had an effect of accelerating the negative aspects of globalization while facilitating fragmentation by making it possible to provide people with only the information they want. The resulting social division has even affected the diplomacy of democratic governments that is presumably being pursued with public understanding. This has created a space into which authoritarian ideas can slip in [82].

Наведений фрагмент включає в себе використання тактики осуду, яка має на меті розкритикувати наслідки глобалізації в економічній сфері. Як бачимо, мовець засуджує недоліки, які виникли в результаті неоліберального підходу до економічного зростання, зокрема збільшення соціальної нерівності, розширення бідності та скорочення середнього класу. Він також критикує негативні аспекти цифровізації, яка сприяє фрагментації інформації та посилює соціальний розподіл, що здійснює вплив на демократичну дипломатію. Такий осуд має на меті звернення уваги на проблеми та суперечності, які виникли внаслідок глобалізації, та застерігає про можливість проникнення авторитарних ідей у суспільство.

Отже, у ході дослідження було виявлено використання в англійських промовах дипломатів різноманітних прагматичних тактик, а саме таких, як:

1. Тактика навмисної нечіткості (використання пасивного стану задля приховання особистісних ставлень).
2. Тактика натяку (власне натяк, недооцінювання, переоцінювання, вживання тавтології, вживання метафори, вживання іронії).
3. Тактика заклику до спільної дії.
4. Тактика звинувачення.
5. Тактика протиставлення.
6. Тактика викриття.
7. Тактика вказування на помилки.
8. Тактика осуду.

Було з'ясовано, що дипломати використовують різноманітні прагматичні тактики для маніпулювання сприйняттям, створення позитивного або негативного іміджу, а також для досягнення комунікативних цілей через непряме висловлення та стратегічне впливання.

Висновки до розділу 2

У рамках дослідження було проаналізовано чотири англомовні дипломатичні промови: “Speech by Ilham Aliyev at receptions of ambassadors and heads of diplomatic missions of Muslim countries in Azerbaijan”, “Opening speech by Mr. Ron Ton, Director of Diplomatic Training, Clingendael Institute, Water Diplomacy Programme, Arab Water Academy”, “Keynote Speech by Mr. HAYASHI Yoshimasa, Minister for Foreign Affairs on the occasion of the 3rd Tokyo Global Dialogue”, “Speech by H.E. Dominique Hasler “Liechtenstein – Diplomacy of a Small State at Work””. Було виявлено використання таких прагматичних стратегій:

1. Негативна ввічливість (включаючи стратегію докору, негативної оцінки, імпліцитних мовленнєвих актів та спонукання до дії).
2. Позитивна ввічливість (зокрема прагнення до порозуміння, засвідчення спільної позиції, емпатії та включення учасників у дію).
3. Експресивні стратегії (подяка, привітання, зневага, обурення, визнання).
4. Декларативні стратегії (оголошення рішення, постановка діагнозу).
5. Референційні стратегії (опис фактів, визначення та пояснення).
6. Когнітивні стратегії (ментальне навіювання).

Під час дослідження було виявлено, що англомовні дипломати використовують різноманітні прагматичні стратегії. До них відносяться:

1. Стратегія навмисної нечіткості (зокрема, через пасивний стан для приховування особистих поглядів).
2. Стратегія натяку (включаючи натяки, недооцінювання, переоцінювання, тавтології, метафори та іронію).
3. Стратегія заклику до спільних дій.
4. Стратегія звинувачення.
5. Стратегія протиставлення.
6. Стратегія викриття.
7. Стратегія вказування на помилки.

8. Стратегія осуду.

У ході дослідження було встановлено, що дипломати застосовують ці стратегії для маніпулювання сприйняттям, формування позитивного чи негативного іміджу, а також для досягнення комунікативних цілей через непрямі висловлювання та стратегічний вплив.

ВИСНОВКИ

Аналіз дискурсу охоплює широкий спектр дисциплін, таких як лінгвістика, соціологія, культурологія та філософія, інтегруючи різноманітні підходи. Незважаючи на численні визначення цього терміну, усі вони мають спільний фокус на дослідженні комунікативної поведінки, що віддзеркалює культурні й соціальні правила. Через його багатовимірність і складність наукова спільнота не дійшла єдиного визначення. Дискурс розглядається як комунікаційний процес, який поєднує мовні, когнітивні та інші аспекти, і проявляється в різних формах, залежних від стратегій та тактик учасників.

Стратегія спілкування є вирішальною в комунікаційних процесах, виступаючи як міст між фазою до комунікації та її мовною реалізацією. Її основні компоненти включають комунікативну інтенцію, комунікативну мету і комунікативну компетенцію. Загальна інтенція мовця формує стратегію мовленнєвого спілкування, що також відома як комунікативна стратегія.

Різноманітність підходів дослідників зумовлює складність структури типології дискурсу, яка охоплює різні класифікації. Дипломатичний дискурс є самостійною комунікативною формою, що вирізняється своїми особливими мовними та прагматичними характеристиками, а також акцентом на публічну комунікацію, що відрізняє його від інших інституційних дискурсів.

Дипломатична комунікація характеризується складністю та вимагає ретельного вибору мовних стратегій для досягнення поставлених цілей. Ключову роль у цьому відіграють комунікативні вміння та ввічливість, які забезпечують ефективний міжнародний діалог.

Центральними елементами дипломатичного спілкування є ввічливість і непрямі висловлювання, що дозволяють уникати суперечок і підтримувати гнучкість під час переговорів. Такі стратегії, як свідома нечіткість і зменшення значущості, дають дипломатам можливість зберігати контроль у складних ситуаціях. Тактика натяку залишається важкою для ідентифікації, оскільки вимагає вміння тлумачити приховані сенси в контексті. Також мовчання і

тактика позитивної ввічливості дозволяють дипломатам запобігати конфліктам, одночасно підтримуючи взаємодію та співпрацю.

У цьому дослідженні проаналізовано чотири дипломатичні англомовні промови: “Speech by Ilham Aliyev at receptions of ambassadors and heads of diplomatic missions of Muslim countries in Azerbaijan”, “Opening speech by Mr. Ron Ton, Director of Diplomatic Training, Clingendael Institute, Water Diplomacy Programme, Arab Water Academy”, “Keynote Speech by Mr. HAYASHI Yoshimasa, Minister for Foreign Affairs on the occasion of the 3rd Tokyo Global Dialogue”, “Speech by H.E. Dominique Hasler ‘Liechtenstein – Diplomacy of a Small State at Work’”.

У результаті роботи були визначені такі прагматичні стратегії: 1. Негативна ввічливість (включаючи докір, негативну оцінку, імпліцитні мовленнєві акти та заклик до дії). 2. Позитивна ввічливість (виявлення порозуміння, спільних поглядів, емпатії та залучення слухачів). 3. Експресивні стратегії (подяка, привітання, зневага, обурення, визнання). 4. Декларативні стратегії (оголошення рішень, постановка діагнозів). 5. Референційні стратегії (опис фактів, визначення, пояснення). 6. Когнітивні стратегії (ментальне навіювання).

У процесі дослідження було виявлено, що англомовні дипломати використовують різні прагматичні стратегії, зокрема: 1. Стратегію навмисної нечіткості (через пасивний стан для приховування особистих переконань). 2. Стратегію натяків (включаючи натяки, недооцінювання, переоцінювання, тавтології, метафори та іронію). 3. Стратегію заклику до спільних дій. 4. Стратегію звинувачення. 5. Стратегію протиставлення. 6. Стратегію викриття. 7. Стратегію вказування на помилки. 8. Стратегію осуду.

Було також виявлено, що ці стратегії використовуються для маніпулювання сприйняттям, створення бажаного іміджу і досягнення комунікативних цілей через непрямі висловлювання і стратегічний вплив.

Завдяки виконанню роботи та вибору правильних методів дослідження усі завдання нашої роботи було виконано – було досягнуто мети та сформульовано ряд висновків.

Отже, ми:

- з'ясували сутність поняття дискурсу в лінгвістиці;
- розглянули особливості англомовного дипломатичного дискурсу;
- вивчили основні стратегії і тактики дипломатичного дискурсу;
- дослідили прагматичні стратегії дипломатичного дискурсу;
- проаналізували основні прагматичні тактики промов дипломатів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Липко І. Поняття дискурсу в сучасній лінгвістиці. *Нариси з лінгвістичного аналізу дискурсу : до проблеми типології та характеристики*. 2014. С. 12-45. URL : https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/13092/1/Zaitseva_11-46.pdf (дата звернення: 30.08.2024).
2. Ситник І. Дискурс в сучасній лінгвістиці. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Вип. 46. Т. 2. С. 123-126. URL : http://www.vestnik-philology.mgu.od.ua/archive/v46/part_2/32.pdf (дата звернення: 30.08.2024).
3. Серажим К. С. Дискурс як соціолінгвальне явище : методологія, архітектоніка, варіативність. Київ : КНУ, 2002. 392 с.
4. Янкович М. В. Поняття дискурсу в гуманітарних науках та визначення терміна «дискурс» в лінгвістиці. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2015. С. 123–126.
5. Гудзь Н. Генезис поняття «дискурс» у сучасній лінгвістиці. Житомир : 8 с. URL : <http://eprints.zu.edu.ua/7168/1/12gnogpd.pdf> (дата звернення: 30.08.2024).
6. Балабан О. О. Дискурс-теорії і дискурс-аналіз: історія і перспективи. URL : http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/apif/2010_5/balaban.pdf (дата звернення: 30.08.2024).
7. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики. К. : Академія, 2004. 344 с.
8. Кащишин Н. До проблеми виокремлення дипломатичного дискурсу. *Science and Education a New Dimension*. 2016. С. 72-75. URL : <https://seanewdim.com/wp-content/uploads/2021/03/On-the-Problem-of-Differentiation-of-the-Diplomatic-Discourse-Kashchyshyn-N..pdf> (дата звернення: 30.08.2024).

9. Загнітко А. П. Основи дискурсології : науково-навчальне видання. Донецьк : ДонНУ, 2008. 194 с.
10. Чайковська О. В. Функціонально-семантичні категорії дипломатичного дискурсу. *Нова філологія*. Запоріжжя : ЗНУ, 2007. Вип. 26. С. 321–324.
11. Кащишин Н. Мультиmodalний аспект дослідження англомовного дипломатичного дискурсу. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2019. Вип. 39. Т. 2. С. 30-33. URL : http://www.vestnik-philology.mgu.od.ua/archive/v39/part_2/9.pdf (дата звернення: 30.08.2024).
12. Кащишин Н. Диференціація таксономічних одиниць англомовного дипломатичного дискурсу. *East European Journal of Psycholinguistics*. 2013. Vol. I (2). 2013. P. 54–62.
13. Кащишин Н. Є. Особливості дипломатичної мови у твіттері. Нове та традиційне у дослідженнях сучасних представників філологічних наук : Міжнародна науково-практична конференція, м. Одеса, 27–28 лютого 2015 р. Одеса : Південноукраїнська організація «Центр філологічних досліджень», 2015. С. 39–41.
14. Пономаренко О. Дипломатія, трипломатія, твіпломатія: новітній канон дипломатичного дискурсу. *Вісник КНУ імені Т. Шевченка. Іноземна філологія*. 2013. № 1 (46). С. 30–33.
15. Пономаренко О. Новітні вітчизняні дослідження дипломатичного дискурсу : огляд лінгвістичних праць 2021-2023 роки. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського*. 2023. Вип. 4. Т. 34. С. 108-112. URL : https://philol.vernadskyjournals.in.ua/journals/2023/4_2023/19.pdf (дата звернення: 30.08.2024).
16. Гузан А. П. Мовностилістичні особливості дискурсу у сфері дипломатії (на матеріалі промов президента Асамблеї ООН Волкана Бозкіра). Концептуальні філологічні дослідження: комунікативно-культурний аспект (м. Дніпро, 05-06 листопада 2021 р.). Херсон : Видавничий дім «Гельветика», 2021.

С. 76–80. URL : <http://molodyvcheny.in.ua/files/conf/fil/46nov2021/19.pdf>. (дата звернення: 30.08.2024).

17. Каццишин Н. Є. Особливості дискурсу та терміносистеми англомовних дипломатичних документів. Львів : 2009. URL : http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/Nz/Fil/2009_81_2/Statti/77.pdf (дата звернення: 30.08.2024).

19. Пазинич О. М. Функціонально-структурні особливості текстів дипломатичного листування : автореф. дис. ... канд. філол. наук. Київ : 2001. 18 с.

20. Пономаренко О. В. Інтердискурсивність як провідна риса дипломатичного дискурсу (на матеріалі виступів экс-Міністра закордонних справ Італії Дж. Терці ді Сант-Агата на ІХ Конференції Послів у Римі). *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка*. К. : ВПЦ «Київський університет», 2014. № 1. С. 30–35.

21. Пономаренко О. В. Архітектоніка сучасного дипломатичного дискурсу. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка*. Київ : 2020. Вип. 1(52). С. 42–46.

22. Пономаренко О. В., Задоріжна Н. І. Дипломатичний дискурс з людським обличчям: новітні тенденції розвитку. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського*. Київ : 2022. Том 33 (72). № 5. Ч. 1. С. 243–248.

23. Романишин Н., Гузан А. Мовностилістичні особливості дискурсу у сфері дипломатії (на матеріалі промов політика Петра Порошенка та Президента України Володимира Зеленського). *Молодий вчений*. 2021. Вип. 11 (99). С. 232–234. URL : <https://molodyvchenyi.ua/index.php/journal/article/view/3105/3075>. (дата звернення: 30.08.2024).

24. Скрябіна В. Б. Лінгвістичні аспекти персуазивності в дипломатичному дискурсі. *Міжнародні відносини: теоретико-практичні аспекти*. 2018. Вип. 2. С. 265–274. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/irtpa_2018_2_26. (дата звернення: 30.08.2024).

25. Федічев О. Є. Структурно-семантичні та прагматичні аспекти промови професійного дипломата у сучасному китайськомовному дипломатичному дискурсі. *Китаєзнавчі дослідження*. С. 113–124. URL : <https://chinese-studies.com.ua/index.php/journal/article/view/243>. (дата звернення: 30.08.2024).

26. Дзюбановська І. Дипломатичний дискурс як самостійний тип дискурсу. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2022. Вип. 56. Т. 1. С. 134-138. URL : http://www.aphn-journal.in.ua/archive/56_2022/part_1/19.pdf (дата звернення: 30.08.2024).

27. Судус Ю. В. Мовленнєві тактики реалізації стратегії дискредитації в англomовному дипломатичному дискурсі. Запоріжжя : ЗНУ, 2018. 289 с.

28. Судус Ю. Стратегії й тактики англomовного дипломатичного дискурсу (на матеріалі промов держсекретаря США Дж. Керрі). *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*. Луцьк : 2014. № 4. С. 124–128.

29. Судус Ю. В. «Згадування в негативному світлі» як основна тактика реалізації стратегії дискредитації в англomовному дипломатичному дискурсі (на матеріалі промов В. Нуланд). *Збірник наукових праць «Актуальні проблеми філології та перекладознавства»*. Хмельницький : Хмельницький національний університет, 2016. Вип. 10. С. 108-115.

30. Судус Ю. В. Комунікативний стиль у промовах американського дипломата Саманти Пауер. *Science and education a new dimension*. Будапешт : 2014. № 29. С. 93-95.

31. Судус Ю. В. Лінгвопрагматичні засоби реалізації стратегії дискредитації в американському дипломатичному мовленні (на матеріалі промов Дж. Р. Пайєтта). *Вісник Львівського у-ту*. Львів : 2016. Вип. 23. С. 47-56.

32. Судус Ю. В. Мовленнєві акти в структурі сучасного англomовного дипломатичного дискурсу (на матеріалі промов С. Пауер, В. Нуланд, Дж. Пайєтта). *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна*. Харків : 2015. Вип. 81. С. 153-162.

33. Мельник І. В. Типи комунікативних стратегій. *Studia Linguistica*. 2011. № 5. С. 377-380.

34. Поліщук Л. Мовленнєві тактики і стратегії ввічливості в англomовному політичному дискурсі. *Проблеми гуманітарних наук*. 2021. С. 151-157. URL : <http://eprints.zu.edu.ua/34139/1/119-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-230-1-10-20220127.pdf> (дата звернення: 30.08.2024).

35. Шерстюк Н. Дискурс: від становлення поняття до соціально-конструкціоністських теорій дискурс-аналізу. 11 с. URL : <https://er.nau.edu.ua/bitstream/NAU/13302/1/Шерстюк%20Н.В.%20Дискурс%20Від%20становлення%20поняття%20до%20соціально-конструкціоністських%20теорій%20дискурс-аналізу.pdf> (дата звернення: 05.05.2023).

36. Лук'янець В. Сучасний науковий дискурс : Оновлення методологічної культури. К. : 2000. 303 с.

37. Балабан О. О. Дискурс-теорії дискурс-аналіз: історія і перспективи. URL : http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/apif /2010_5/balaban.pdf (дата звернення: 05.05.2023).

38. Корольов І. Поняття дискурсу в сучасному мовознавстві : визначення, структура, типологія / *Studialinguistica*. 2012. Вип. 6(2). С. 285–305. URL : [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Stling_2012_6\(2\)_48](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Stling_2012_6(2)_48) (дата звернення: 05.05.2023).

39. Павленко А. Поняття дискурсу в сучасному мовознавстві / *Актуальні питання філології та методики викладання мов*. 2020. Випуск 3 (15). ч. 1. С. 129–136. URL : <http://elibrary.kdpu.edu.ua/bitstream/123456789/5991/1/Павленко%20А.%20Г.%20Поняття.pdf> (дата звернення: 05.05.2023).

40. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики. К. : Академія, 2004. 344 с.

41. Serio P. How People Read Texts in France. 2002. URL : <https://www.socis.isras.ru/en/article/7463> (Last accessed: 10.05.2023).

42. Stubbs M. Discourse Analysis : The Sociolinguistic Analysis of Natural Language. Oxford :1983.

43. Кусько Л. Дискурс іноземномовної комунікації. Львів : Вид-во Львів, 2001. С. 29.

44. Дискурс. Енциклопедія сучасної України. URL : http://esu.com.ua/search_articles.php?id. (дата звернення: 28.02.2023).

45. Вусик Г. Сучасний політичний дискурс як об'єкт лінгвістичних досліджень. С. 213-217. URL : <file:///C:/Users/Admin/Downloads/9269-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-18511-1-10-20201124.pdf> (дата звернення: 28.02.2023).

46. Бацевич Ф.С. Словник термінів міжкультурної комунікації. К. : Довіра, 2007. 205 с.

47. Шевчук Н. В. Особливості політичного дискурсу: зміст, функції, жанрове втілення / Вісник ДАКККиМ. Політологія. Вип. 1. 2013. С. 263–269.

48. Шевченко І. С. Дискурс як когнітивно-комунікативний феномен. Харків : Константа. 2005. 356 с.

49. Benveniste E. Problems in General Linguistics. URL : https://books.google.com.ua/books/about/Problems_in_General_Linguistics.html?id=58QkAQAAMAJ&redir_esc=y (Last accessed: 30.09.2024).

50. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики. К. : Видавничий центр “Академія”, 2004. 344 с.

51. Palek B. Discourse: The forecast of its study? URL : <https://www.degruyter.com/document/doi/10.1515/text.1.1990.10.1-2.69/html> (Last accessed: 30.08.2024).

52. Почепцов Г. Г. Теорія комунікації. К. : ВЦ "Київський університет", 1999. 308 с.

53. Кащишин Н. Мультиmodalний аспект дослідження англомовного дипломатичного дискурсу. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного*

університету. 2019. № 39. С. 30-33. URL : http://www.vestnik-philology.mgu.od.ua/archive/v39/part_2/9.pdf (дата звернення: 30.08.2024).

54. Кащишин Н. Особливості дискурсу та терміносистеми англомовних дипломатичних документів. *Наукові записки*. Львів : Вип. 81. С. 312-316. URL : https://intrel.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2015/10/Nzs_2009_812_79.pdf (дата звернення: 30.08.2024).

55. Скороходько Є. Ф. Термін у науковому тексті. К. : Логос, 2006. 99 с.

56. Пономаренко О. Нові вітчизняні дослідження дипломатичного дискурсу : огляд лінгвістичних праць 2021-2023 років. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського*. 2023. Вип. 4. Т. 34. С. 108-112. URL : https://philol.vernadskyjournals.in.ua/journals/2023/4_2023/19.pdf (дата звернення: 30.08.2024).

57. Федічев О. Є. Структурно-семантичні та прагматичні аспекти промови професійного дипломата у сучасному китайськомовному дипломатичному дискурсі. *Китаєзнавчі дослідження*. 2023. С. 113–124. URL : <https://chinese-studies.com.ua/index.php/journal/article/view/243>. (дата звернення: 30.08.2024).

58. Пономаренко О. В. Інтердискурсивність як провідна риса дипломатичного дискурсу (на матеріалі виступів Міністра закордонних справ Італії Дж.Терці ді Сант-Агата на ІХ Конференції Послів у Римі). *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка*. К. : ВПЦ Київський університет, 2014. Вип. 47. С. 30–35.

59. Кащишин Н. Є. До проблеми виокремлення дипломатичного дискурсу. *Science and Education a New Dimension. Philology*. 2016. IV (21). С. 72–75.

60. Kosovych O. V., Kotovska T. I., Kulyk S. A. Diplomatic communication. Discourse analysis. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського*. Київ : 2022. Том 33 (72). № 1. Ч. 1. С. 156–160.

61. Романишин Н., Гузан А. «Мовностилістичні особливості дискурсу у сфері дипломатії (на матеріалі промов політика Петра Порошенка та Президента

України Володимира Зеленського)». *Молодий вчений*. 2021. Вип. 11 (99). С. 232–234. URL : <https://molodyivchenyi.ua/index.php/journal/article/view/3105/3075>. (дата звернення: 30.08.2024).

62. Кащишин Н. До проблеми виокремлення дипломатичного дискурсу. *Science and Education a New Dimension. Philology*. Львів : 2016. С. 72-75. URL : <https://seanewdim.com/wp-content/uploads/2021/03/On-the-Problem-of-Differentiation-of-the-Diplomatic-Discourse-Kashchshyn-N..pdf> (дата звернення: 30.08.2024).

63. Загнітко А. П. Основи дискурсології : науково-навчальне видання. Донецьк : ДонНУ, 2008. 194 с.

64. Селігей П. О. Сучасне термінотворення: симптоми та синдроми. *Мовознавство*. 2007. № 3. С. 48–61.

65. Камінська О. Фаховий англомовний дипломатичний дискурс: навч.-метод. посібник для студентів закладів вищої освіти. Чернівці : Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2024. 110 с.

66. Поліщук Л. Мовленнєві тактики і стратегії ввічливості в англомовному політичному дискурсі. *Проблеми гуманітарних наук*. 2021. Вип. 47. С. 151-157. URL : <http://eprints.zu.edu.ua/34139/1/119-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-230-1-10-20220127.pdf> (дата звернення: 30.08.2024).

67. Brown P., Levinson S. C. Politeness : Some Universals in Language Usage. New York : Cambridge University Press. 1987.

68. Кащишин Н. Є., Іващишин О. М. Реалізація стратегій ввічливості в англомовному дипломатичному дискурсі. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського*. 2020. Том 31 (70). № 3. Ч. 1. С. 125–129.

69. Малая О. Ю. Реалізація мовленнєвих стратегій ввічливості у дискурсі німецькомовних інтернет-форумів : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04. Харків : Харківський національний університет ім. В.Н. Каразіна, 2008. 180 с.

70. Кащишин Н. Реалізація стратегії ввічливості в англомовному дипломатичному дискурсі. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського*. 2020. С.

125-129. URL :
https://philol.vernadskyjournals.in.ua/journals/2020/3_2020/part_1/24.pdf (дата звернення: 30.08.2024).

71. Grice P. Logic and conversation. Syntax and Semantics: Speech Acts. New York : Academic Press, 1975. P. 41–58.

72. Lakoff R. The Logic of Politeness: Or minding your p's and q's. Papers from the 9th Regional Meeting of the Chicago Linguistic Society. Chicago : Chicago Linguistic Society, 1973. P. 292–305.

73. Судус Ю. Прагматичні засоби реалізації стратегії дискредитації в дипломатичному мовленні (на матеріалі промов Д. Б. Байера). *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*. 2015. Вип. 13. С. 182-190. URL : <https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/15144/Sudus.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (дата звернення: 30.08.2024).

74. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики. К. : ВЦ “Академія”, 2004. 344 с.

75. Семенюк О. А. Основи теорії мовної комунікації. К. : ВЦ “Академія”, 2010.

76. Яшенкова О. В. Основи теорії мовної комунікації. К. : ВЦ “Академія”, 2010. 312 с.

77. Куранова С. І. Основи психолінгвістики. К. : ВЦ “Академія”, 2012. 208 с.

78. Гладуш Н. Комунікативно-прагматичні характеристики непрямих мовленнєвих актів. К. : 2017. С. 230-236.

79. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики. К.: Видавничий центр «Академія», 2004. 376 с.

80. Speech by Ilham Aliyev at receptions of ambassadors and heads of diplomatic missions of Muslim countries in Azerbaijan. URL : <https://president.az/en/articles/view/24398> (Last accessed: 02.09.2024).

81. Opening speech by Mr. Ron Ton, Director of Diplomatic Training, Clingendael Institute, Water Diplomacy Programme, Arab Water Academy. URL :

<https://www.clingendael.org/sites/default/files/2016-02/Opening%20Speech%20Water%20Diplomacy%20Programme%20in%20Abu%20Dhabi%2026%20September%202010.pdf> (Last accessed: 02.09.2024).

82. Keynote Speech by Mr. HAYASHI Yoshimasa, Minister for Foreign Affairs on the occasion of the 3rd Tokyo Global Dialogue. URL : <https://www.mofa.go.jp/files/100312106.pdf> (Last accessed: 02.09.2024).

83. Speech by H.E. Dominique Hasler “Liechtenstein – Diplomacy of a Small State at Work”. URL : https://liechtensteinusa.org/sites/default/files/documents/speech%202021-09-27%20DePaul%20University%20CHI%20RRDH_final.pdf (Last accessed: 02.09.2024).

ДОДАТКИ

Додаток А

Speech by Ilham Aliyev at receptions of ambassadors and heads of diplomatic missions of Muslim countries in Azerbaijan [80]

Dear ambassadors, our meetings in the blessed month of Ramadan have become traditional in nature.

*First of all, let me ask you to convey **my greetings and best wishes** to the heads of state and government of the countries you represent.*

Azerbaijan has very close ties with the countries you represent. We actively cooperate in a bilateral format and also support each other in the international arena.

In particular, our cooperation with the countries you represent in the UN and other international organizations is very successful.

As you know, Azerbaijan is an active member of the Organization of Islamic Cooperation. Through this organization Azerbaijan has hosted many representative events. The summit of the Organization of Islamic Cooperation held in Turkey last year saw its members once again express their support for Azerbaijan. Azerbaijan, in turn, supports Muslim countries in all international organizations. Very important steps were taken at last year's summit. A decision was adopted regarding the Armenian-Azerbaijani Nagorno-Karabakh conflict. The Organization of Islamic Cooperation has adopted many documents and resolutions in connection with the conflict, which support the fair position of Azerbaijan. Last year, a Contact Group was set up in connection with Armenia's aggression, and we highly appreciate this. The support and solidarity shown by Muslim countries is very important for us. I am grateful to the members of the organization for this support.

Armenia has been keeping Azerbaijani lands under occupation for many years, blatantly violating all international norms, ignoring the four resolutions of the UN Security Council, destroying all our historical and religious monuments on the occupied territories, and there are many documents and video materials confirming it. As a result of Armenian occupation, over a million Azerbaijanis have become refugees and displaced persons in their native land. The Armenia-Azerbaijan Nagorno-Karabakh conflict should be resolved only in accordance with the norms and principles of international law and within the framework of territorial integrity of Azerbaijan.

We demonstrate the realities associated with the conflict in all international organizations and bring them to the attention of the world community. Of course, we are also informing the public in Muslim countries, so that our brothers living in these countries could see what atrocities the Armenians have committed in the occupied lands.

This barbarism is committed not only against Azerbaijan, but against the entire Muslim world. The mosque recently erected in the village of Jojug Marjanli, which was liberated from occupation, repeats the architecture of the Shusha mosque. The

Armenians have destroyed Shusha mosques, Agdam mosques, the mosques of other our cities under occupation. This is a crime against the entire Muslim world. We want all Muslims of the world to know this.

Azerbaijan contributes to strengthening Islamic solidarity. As you know, this year was declared a "Year of Islamic Solidarity" in Azerbaijan. Many events have been held in our country and elsewhere this year. The announcement of this year as a "Year of Islamic Solidarity" reflects our policy and demonstrates our intentions. I am absolutely convinced that we as Muslim countries should address the problems existing between us peacefully and by strengthening our solidarity.

This year, Azerbaijan has hosted the Fourth Games of Islamic Solidarity. The athletes of the countries you represent took part in these Games in Azerbaijan. We had many guests. I am sure that they have returned to their countries with the most pleasant impressions. The Games of Islamic Solidarity are not just a sporting competition. We wanted these Games to unite the Islamic world. While in Baku, the athletes and guests lived like one family, and I am sure that Islamic solidarity reached the highest peak during those days. We must try to maintain this solidarity at this high level. I am sure that it will be so.

My warm greetings and wishes of success to all of you again!

Додаток Б

Opening speech by Mr. Ron Ton, Director of Diplomatic Training, Clingendael Institute, Water Diplomacy Programme, Arab Water Academy [81]

*Your Highness, your Excellencies, Dear participants, Ladies and gentlemen,
It is a great honour and privilege for me to be in your midst this week. I look forward in contributing to our common endeavour to bring the worlds of water and diplomacy together in the fascinating programme which lies ahead of us. It feels like an exciting adventure to explore the ways in which we can tie water and diplomacy together.*

It was a visionary step to create the Arab Water Academy in July 2008 and to name water diplomacy as one of the key tasks of the institution. Since then, substantial steps have been made to develop and design the prestigious water diplomacy programme which starts today.

In December 2008 the founding workshop to create the water diplomacy programme took place in Abu Dhabi. I am proud to have been among the invited experts and in just two, but very long days, we drafted the basic principles of a water diplomacy course for officials in the Arab region. For one, we concluded that such a programme would only be successful if we bring water managers and diplomats together. Secondly, that the programme should be based on three dimensions: creating context, practical skills and strategic thinking in water diplomacy. Through the continuous support of important stakeholders and inspiring leadership of the Arab Water Academy an idea became reality. The Netherlands Institute of International Relations "Clingendael" gladly supports the initiative of the water diplomacy programme.

The Netherlands have a natural and historical link to water. I am born in a country which lies almost seven meters below sea level and our surface exits for 20% of water. To the Dutch, water is a friend and an enemy at the same time. It gave us a unique geographical economic position, but also many concerns for flooding's and loss of land. Nowadays, 3500 kilometres of flood defences protect our country and many new parts of land are gained from the sea. You are born in countries which could only survive by fighting water scarcity and developing technology to secure access to fresh water. We both learned that diplomacy and cooperation are essential for a better future in solving water issues.

Water and diplomacy are indeed two sides of the same coin. In the Water Ethics Monitor of December 2008 (page 3.) an article on the working methodology of the Arab Network for Water Use Ethics identifies the following elements:

- Implementing a programme to increase public awareness;*
- Sharing of experiences between institutions;*
- Coordination with other Arab networks;*

- Creating strong partnerships between stakeholders.

In a nutshell, this is diplomacy!

Ladies and gentlemen, water managers and diplomats have to operate in a very complex international environment. I would like to touch briefly on a limited number of trends and developments in the international arena and diplomacy:

1. Water managers and diplomats have to manage a growing multi-actor policy environment. The international arena is not exclusively the domain of Ministries of Foreign Affairs and diplomats anymore. New actors have become involved: expert ministries with their expanding international policies, NGO's with globalised networks and international working media. More than ever diplomats and international working officials have to be professional managers of international networks and strategic stakeholders.

2. Today, trans boundary issues are getting intensively interrelated and connected. For example, the debate on climate change cannot be brought to a success without looking into policy issues on environment, water, deforestation, energy, economics and development cooperation. It all sets high demands for diplomats and international staff to coordinate various angles of policies and to deal with a multidisciplinary approach.

3. For sure, diplomats no longer communicate exclusively from government to government. The so called public diplomacy requires a clearly defined strategy how to promote national interests /among non-state actors and civil society in foreign countries. This requires the development of a good PD strategy and a different approach to diplomatic work.

4. Lastly, I would like to emphasize the trends towards the multilateralisation of international relations and diplomacy. For example. economic and financial issues can be on the agenda of regional organisations like the EU and the Arab League, but at the same time be issues on the agenda of global organisations like the WTO, G-8 or UN organisations. Today's diplomats have to learn how to carefully balance these multilevel interests in international relations and diplomacy.

In conclusion, the combined world of water and diplomacy is a fascinating one. As I said before, water and diplomacy are two sides of the same coin and to me, the coin is a symbol of cooperation.

Ladies and gentlemen, an Italian proverb says "A drop of water breaks a stone". May this water diplomacy programme be the drop to make a change; to become our "agents of change"

Thank you.

Додаток В

Keynote Speech by Mr. HAYASHI Yoshimasa, Minister for Foreign Affairs on the occasion of the 3rd Tokyo Global Dialogue [82]

President Sasae, distinguished attendees,

Let me begin by offering my sincere congratulations on holding this 3rd Tokyo Global Dialogue and my heartfelt thanks for the opportunity afforded me to give today's keynote speech. My deepest respects go out to President Sasae, whose leadership has fostered this dialogue into one of Japan's leading international symposiums in only a few years, as well as to everyone else whose hard work has made this event possible.

This is the first occasion since assuming the post of Minister for Foreign Affairs last November that I have spoken at a venue featuring such intellectual capital from around the world. With international circumstances rapidly becoming more challenging and complex and with division and confrontation spurring a growing sense of crisis at home and abroad, I would like to take this opportunity to speak about the diplomatic approach I am advocating that Japan pursue: "Oval-shaped Diplomacy".

Let's start by taking a bird's-eye view across multiple time frames and domains of the international circumstances on which this diplomatic approach is premised.

1. *Two modern turning points for the international community and Japan's response* Our story starts at the end of the Cold War, a historical turning point that occurred in the waning years of the 20th century.

In the early 1990s, as the liberal camp was celebrating its victory following the fall of the Berlin Wall in 1989 and the end to the Cold War declared by the United States and the Soviet Union, I spent time as a "knight-errant" in the U.S., which sat at the very center of these events, in pursuit of my aspiration to enter politics. I still vividly recollect the elated feeling the society shared, as the protracted Cold War and East-West confrontation wound down, that the world would at last be able to enjoy the prosperity of globalization under a liberal democratic order led by the U.S.

However, this euphoria did not last long. The post-Cold War international order morphed in the face of complex and diverse practical challenges and, thirty years later, we no longer live in an era in which the U.S. exerts leadership through overwhelming political, economic, and military might and supports international stability and prosperity on its own.

The political and economic rise of emerging nations has relativized the influence of major developed countries and altered the power balance within the international community. In addition, the universal values and principles of freedom, democracy, human rights, and the rule of law, as well as the international order which was established during and after the Cold War era and has been led by liberal and democratic nations with the U.S. at their head are being subjected to many challenges.

The 9-11 terrorist attacks confronted us with the reality that the world is threatened by more than just wars between nations. And now, threats are taking on a variety of guises even beyond physical violence and materializing as cyber-attacks and disinformation campaigns. The emerging technologies, including artificial intelligence (AI) or the Internet of Things (IoT), which make our lives more convenient, can also pose security risks if diverted to military use.

In the economic realm as well, the globalization that promised to bring prosperity to the world has produced numerous contradictions and challenges. The rapid economic growth achieved under the neo-liberal approach has widened domestic

disparities and poverty and shrunk the middle class. Advances in digitalization have had an effect of accelerating the negative aspects of globalization while facilitating fragmentation by making it possible to provide people with only the information they want. The resulting social division has even affected the diplomacy of democratic governments that is presumably being pursued with public understanding. This has created a space into which authoritarian ideas can slip in.

Додаток Г

Speech by H.E. Dominique Hasler “Liechtenstein – Diplomacy of
a Small State at Work” [83]

Dear Professor Wellman, dear Honorary Consuls, dear Students of DePaul University, Ladies and Gentlemen,

I am grateful to you for inviting me today. There could hardly be a better fit for me than speaking at your distinguished university. As you may have heard I am not only my country’s Foreign Minister, but also the Minister of Education. So, I will aim high today and hope to be both informative and instructive when I talk about Liechtenstein’s foreign policy and the role of diplomacy in our international relations. A few may have noticed that I am also the Minister of Sport, but I am not sure how we can fit in that element as well.

Suggestions are always welcome.

I would like to divide my remarks into two parts. First, I will give you a short introduction to Liechtenstein’s history, its policy system and its foreign policy. And then I would like to talk more about diplomacy in particular and how a country like Liechtenstein tries to make a difference in the world. I am happy to have a discussion at the end if you have questions.

So, let me begin by making a simple point: Liechtenstein has existed for more than three centuries and has been continuously sovereign as a country for 215 years. No forced changes to the border, no occupation, no wars on our territory, and all this

during a period of extreme turmoil in Europe culminating in the two world wars of the last century. Of course, there were periods in our history when we were lucky not to become collateral damage of some major power-reshuffling on our continent – many if not most of our European neighbors have. But I maintain today that we were also masters of our own fate at decisive moments in time – with great diplomatic skill, solid dependable relations to other countries and a vision of a world that is governed by law, not might.

Not that we ever tried to use might on others, but Liechtenstein did once maintain a military contingent as part of its commitments under the German Confederation. We abandoned that path over 150 years ago, and it is perhaps noteworthy that to this day we have not entered into any defense agreements.

Diplomacy and international law have always been the key elements of protecting our sovereignty to the outside world. This is also how we came to spearhead efforts to outlaw the crime of aggression and making it part of the Rome Statute of the International Criminal Court.

In Liechtenstein, we have a broad consensus on a political system that promotes long-term stability.

Liechtenstein is a monarchy and a democracy at the same time. The Reigning Prince and the people are its two sovereigns. Their cooperation together as a government is defined in what sounds a little bit complicated - Liechtenstein is a constitutional hereditary monarchy on a democratic and parliamentary basis. This means that the Reigning Prince and Parliament share power through a system of checks and balances. The people of Liechtenstein have voted for the current version of the constitution with an overwhelming 2/3 majority in 2003. The democratic element in our constitution is particularly pronounced in the fact that the people can challenge any law, important financial decisions and international treaties by a direct vote, even the monarchy itself. And the people have the right to initiate laws and constitutional

changes themselves. That means, we have a very strong mechanism of direct democratic accountability in our domestic political system and politicians are well

advised to consult broadly with the people on their plans and initiatives to make sure they are not repealed and reflect the popular will.

For a country the size of Liechtenstein, 62 square miles and 40'000 inhabitants, it comes as no surprise that preserving our sovereignty is our primary foreign policy goal. I do believe that every country in the world shares that goal, but different countries may have different means to achieve it. For Liechtenstein it is clear that we can only think of our sovereignty in terms of cooperation, integration and the rule of law, never in terms of isolationism or even aggressive behavior towards other nations.